

BENEDYKTYNKI OD NIEUSTAJĄCEJ ADORACJI (SAKRAMENTKI) W WARSZAWIE 1687—1960

W Kościele Bożym istnieje kilka zakonów żeńskich, mających na celu Adorację i to nieustanną Najśw. Sakramentu. Jednym z nich: Benedyktynki od Nieustannej Adoracji N. Sakramentu, znane w Polsce pod nazwą sakramentek.

Ich założycielka Katarzyna de Bar urodziła się 31 grudnia 1614 r. w Saint — Die w Lotaryngii. Już w zaraniu życia szczególnymi łaskami przez Boga obdarzona i wiernie współpracując z nimi, w 17 roku życia wstąpiła do zakonu annuejatek w Bruyères. Spędziła tam lat kilkanaście, jednakże w r. 1637 wspomniany klasztor Szwedzi spalili, zakonnice się rozproszyły, a Matka de Bar (od św. Jana) wraz z kilku towarzyszkami znalazła przytułek u benedyktynek w Rambervillers i tam w r. 1639 do nich wstąpiła, jako Maria Mechtylda od Najśw. Sakramentu.

Już od dawna żywiła szczególne nabożeństwo do Najśw. Tajemnicy Ołtarza i z biegiem lat wciąż ono się zwiększało. Było to przygotowaniem do wielkiego zadania, powierzonego jej przez Boga. Nie tylko sama miała adorować N. Sakrament, zadośćczynić za tyle zniewag przez ludzi wciąż Mu wyrządzanych i oddać Mu siebie w ofierze, lecz również pociągnąć za sobą przeliczne dusze, pragnące z całym oddaniem poświęcić się czci Najśw. Sakramentu. Francja przeżywała podówczas ciężkie chwile, był to okres ciągłych wojen. Na tym tle tak stosunki się ułożyły, iż Maria Mechtylda wraz z kilku innymi benedyktynkami w r. 1651 znalazła się w Paryżu. Tam miała jasno poznać, do czego Bóg ją wzywa.

Będąc u pewnej pani, zobaczyła w pokoju obraz: kapłani pogańscy z czołami pochylonymi ku ziemi adorowali jakiegoś bożka, a westalki nieustannie czuwały, aby nie wygasł ogień, który ku jego czci miał płonąć bez przerwy. Widok ten wywarł na M. Mechtyldzie niezmiernie wrazenie. Jeśli poganie, myślała, tak nieustannie adorowali swego bożka, czyż nie powinny się znaleźć dziewice, które by P. Jezusa w Najśw. Sakramencie adorowały nieustannie? Ta myśl nurtowała ją coraz bardziej, tym więcej, iż wkrótce potem jeden z księży, tak jej powiedział: „Ciesz się, Matko. Bóg chce coś wielkiego przez ciebie uczynić dla czci Najśw. Sakramentu. Takie w czasie Mszy miałem natchnienie”.

Nie dość na tym.

Królowa Maria, matka króla francuskiego Ludwika XIV, zdając sobie sprawę z nieszczęść, jakie Francję trapiły, zwróciła się do znanego ze świętobliwego życia kapłana Picoté, aby w jej imieniu złożył Bogu jaki ślub o uproszenie pokoju dla Francji, a ona jak najsumienniej go wykona. Ks. Picoté po długich modlitwach ślubował Bogu (1652) założenie w Paryżu klasztoru dla zakonnice, które by nieustannie oddawały się adoracji Najśw. Sakramentu. O tym ślubie zawiadomił królowę i zwrócił jej uwagę na M. Mechtyldę, jako na tę, która jak najlepiej do wypełnienia owego ślubu się przyczyni; wiedział już bowiem o jej zamiarach, mających na celu kult dla Najśw. Sakramentu. D. 25 marca 1653 r. M. Mechtylda po otrzymaniu zezwolenia władzy kościelnej

ze swymi towarzyszkami rozpoczęła nieustanną adorację, a w maju tegoż roku król Ludwik XIV, na prośbę swej matki, wydał dekret, zezwalający na fundację nowego klasztoru. D. 12 marca 1654 r. w obecności królowej, z wielką uroczystością nowa fundacja została zapoczątkowana. M. Mechtylda d. 22 sierpnia t. roku oddała ją w szczególną opiekę Matki Bożej, uznając Ją za ksenień klasztoru i jego patronkę.

Gorąca dusza M. Mechtyldy płonąła pragnieniem, aby coraz to nowe ośrodki szczególniejszego kultu dla N. Sakramentu powstawały w różnych stronach. Miała to szczęście, iż za jej życia powstało osiem: w Toul (1664), w Rouen (1677), drugi w Paryżu (1684). Co więcej: klasztory benedyktynek w Rambervilliers (1668), w Nancy (1669), w Caën (1685) przyłączyły się do dzieła Adoracji. Już 29 maja 1668 legat papieski kardynał de Vendôme potwierdził statuty i reguły tego dzieła, a papież Innocenty XI bullą z d. 10 grudnia 1676 r. (*Militantis Ecclesiae*) istniejące już wtedy klasztory i które jeszcze później powstaną, uznał za Kongregację.

Ale i poza Francję M. Mechtylda miała wysłać swe córki — do Polski.

W sierpniu 1683 potężna armia turecka obległa Wiedeń — położenie było rozpaczliwe. Król Jan Sobieski na czele wojsk polskich pośpieszył z odsieczą. Jego żona, królowa Maria Kazimiera z pochodzenia Francuzka (de la Grange d'Arquien), ogarnięta lękiem o wynik wojny, zrobiła ślub, iż jeśli wyprawa jej męża zostanie uwieńczona pomyślnym skutkiem, wzniesie w Warszawie klasztor benedyktynek od Nieustającej Adoracji. Już przedtem je знаła. D. 12 września 1683 r. król Jan Sobieski rozgromił wojska tureckie i ocalił Wiedeń. Królowa pamiętała o swym ślubie i zwróciła się do swej siostry margrabiny de Béthune i do biskupa z Beauvais¹, aby wyjednali u M. Mechtyldy wysłanie jej córek do Warszawy. Chętnie się na to zgodziła. Franciszek Harlay de Chanvallon, arcybiskup paryski, pismem z d. 24 czerwca 1687 r. zezwolił na wyjazd znacznej ilości zakonnic do Polski. Po czułym pożegnaniu się z M. Mechtyldą d. 22 sierpnia opuściły Paryż, w Rouen wsiadły na okręt i wyruszyły w drogę, która wobec ówczesnych warunków komunikacyjnych weale nie była łatwa.

D. 4 października przybyły do Gdańska i zaraz następnego dnia w kościele karmelitów wybrały sobie przełożoną: Marię od Jezusa (Małgorzatę Petigot). Swe kartki oddały w ręce kapelana ks. Chartrin, który im w drodze towarzyszył.

D. 14 października w królewskich kolasach wyjechały do Warszawy, gdzie pomimo iż ani króla ani królowej w stolicy nie było, otoczono je na zamku troskliwą opieką. Dopiero pod koniec roku para królewska stanęła na zamku, gdzie sakramentki d. 1 stycznia 1688 r. zapoczątkowały w kaplicy zamkowej nieustanną adorację.

Teraz szło o przygotowanie dla sakramentek stałej siedziby.

¹ Toussaint de Forbin Janson, biskup w Beauvais (1679—1713) wraz z psem Vitrym wysłany przez Ludwika XIV do Warszawy starał się pozyskać Sobieskiego dla polityki swego monarchy. Korzystając z tej znajomości, królowa zwróciła się i do niego o pośrednictwo co do sprowadzenia do Polski sakramentek.

D. 19 stycznia 1689 r. królowa nabyła od Adama Kotowskiego, stolnika wyszogrodzkiego, posiadłość na Nowym Mieście. Składała się z palacu murowanego, drewnianego dworku oraz dwóch ogrodów. Teżoż dnia król zatwierdził fundację królowej, a 4 czerwca królowa wystawiła akt fundacyjny. D. 22 czerwca zakonnicę podpisały przyjęcie fundacji, a w trzy dni potem Stanisław Witwicki, biskup poznański, do którego diecezji Warszawa należała, podpisał akt erekcji klasztoru. O tyle zdołano wszystko, przynajmniej co konieczne, w nim przygotować, iż d. 27 czerwca w uroczystej procesji odprowadzono sakramentki z zamku do ich nowej siedziby. Oczywiście, iż na wykończenie kościoła pod wezwaniem św. Kazimierza, wznoszonego w stylu barokowym przez słynnego architekta Tylmana z Gameron, trzeba było nieco poczekać.

M. Mechtylda nie zapomniła o swych córkach w Polsce. W swych listach dodawała im otuchy, a wiele z nich bardzo tego potrzebowało, bo nie mogło się przyzwyczaić do zmienionych warunków życia. Niejedna po kilku latach wróciła do Francji. Na ich miejsce M. Mechtylda przysyłała inne. W sprawie ich potrzeb wymieniała listy z królową.

Niebawem i polskie panny poczęły pomnażać liczbę sakramentek warszawskich. Już w r. 1688 Barbara Bidzińska i Katarzyna Kadzińska zgłosiły się na siostry konwerski. Nie brakło też polewań polskich na zakonnicę chórowe. W r. 1692 wstąpiła Antonina Grotusówna, a w r. 1696 Katarzyna Potocka, do której M. Mechtylda list napisała. Zrazu poszczególne klasztory sakramentek były uniezależnione od biskupów, jednakże papież Innocenty XII d. 3 lipca 1696 r. poddał je pod ich jurysdykcję. Niemalą stratę sakramentki warszawskie poniosły przez zgon króla Jana Sobieskiego, który d. 17 czerwca 1696 r. umarł na apopleksję. Królowa po kilku miesiącach opuściła Warszawę; zrazu udała się do Gdańska, a w r. 1700 do Rzymu. Starala się o fundację sakramentek w stolicy chrześcijaństwa. Wprawdzie to się jej nie udało, jednakże bardzo przyczyniła się do tego, iż papież Klemens XI d. 1 sierpnia 1705 potwierdził regułę i konstytucje sakramentek.

M. Mechtylda już tego nie doczekała. Jak w całym życiu, tak i pod jego koniec różnych i to ciężkich krzyżów jej nie brakło. — Wprawdzie w r. 1696 zdołała założyć klasztor w Dreux, ale d. 27 września 1697 pisała do Warszawy o spaleniu się klasztoru w Nancy. Kto wie, czy ten list nie był ostatni, jaki wysłała do Polski. Z początkiem 1698 r. stan jej zdrowia coraz bardziej się pogarszał. Umarła d. 6 kwietnia 1698 r., złożonywszy ze swego życia, tak bogatego w cnoty, doskonałą ofiarę P. Jezusowi, na zadośćuczynienie za zniewagi, jakich doznaje od tylu ludzi w Najświętszej Tajemnicy Ołtarza.

Niemalą radość warszawskim sakramentkom sprawiła konsekracja ich kościoła. Dokonał jej 16 czerwca 1715 r. Michał Bartło-

miej Tarło, biskup poznański — kościół ten, choć mały, odgrywał znaczną rolę w stolicy kraju. Królowie August II i III, a szczególnie Stanisław Poniatowski okazywali sakramentkom wielką życzliwość. I osoby związane z rodem Sobieskich nie zapomniały o węzłach, jakie je łączyły z fundacją króla Jana III i królowej Marii Kazimiery. Córka królewicza Jakuba Sobieskiego, księżna Karolina de Bouillon († 1739) i żona królewicza Jakuba, Maria Józefa z domu Wessel († 1761) były wielkimi dobrodziejkami sakramentek. Królewiczowa Maria Józefa, ciesząca się ogólnym poważaniem, przez wiele lat, jako rezydentka, mieszkała w ich klasztorze. Obie zostały pochowane w grobach klasztornych i ku ich pamięci wzniesiono w kościele pomniki.

Do popularności sakramentek i to się przyczyniało, iż prowadziły u siebie pensję, w której nie brakło uczennic i z wpływowych w kraju rodzin. I stan majątkowy klasztoru w tym okresie pomyślnie się przedstawiał. — Kanclerz Jan Szembek, ojciec sakramentki Urszuli, zapisał mu wieś Macierzysz. W roku 1787 pobliski sakramentkom kościół św. Benona objął św. Klemens Hofbauer, redemptorysta, i przez długie lata wraz ze swymi podwładnymi w nim pracował. Sakramentki korzystały z ich pomocy, tym więcej, iż w klasztorze św. Benona było kilku ojców Francuzów, a wśród sakramentek nie brakło Francuzek. Do ich liczby przez kilka lat należała księżniczka Ludwika de Condé, z królewskiego rodu Bourbonów.

Św. Klemens Hofbauer nie tylko tym się sakramentkom zasłużył, iż je spowiadał, lecz i tym również, iż niejedną piękną duszę do nich skierował, m. in. dwie siostry Sędzimirówny.

Po drugim rozbiórce Polski naród porwał się do broni. W r. 1794 na rzecz skarbu Rzeczypospolitej zabrano do mennicy państwowej z kościoła sakramentek wiele naczyń kościelnych, złotych i srebrnych. Zabrano również olów, którym dach kościoła był pokryty. Na mocy trzeciego rozbioru w r. 1795 Warszawa dostała się Prusakom. Znana jest ich gospodarka. M. in. w r. 1797 skonfiskowali zapis wspomnianej de Bouillon — 12.000 złp. na odprawianie codziennie jednej Mszy św. za jej duszę. A i Księstwo Warszawskie w okresie swego konania nie miało innych kłopotów, jak naśladować Prusaków, mieszać się do wewnętrznych spraw klasztoru. I tak d. 5 maja 1815 r. prefekt departamentu warszawskiego na wniosek biskupa Zambrzyckiego udzielił Dorocie Szusterównie pozwolenia na złożenie ślubów zakonnych. Najcięższe czasy dla klasztoru powstały po stłumieniu powstania 1863 r. W r. 1865 rząd carski skonfiskował klasztorowi wieś Macierzysz i zamknął nowicjat. Dziesiątek lat mijał za dziesiątkiem. zakonnice wymierały, a nowych nie można było przyjmować. Choć nieliczne, pamiętały o nieustannej adoracji. D. 22 kwietnia 1897 r. wniosły do cara prośbę o pozwolenie przyjęcia sześciu nowych

zakonnice, otrzymały odpowiedź odmowną. Dopiero d. 12 sierpnia 1905 r. władze państwowe zmiękły i zezwoliły na otwarcie nowicjatu. Po wskrzeszeniu Polski klasztor rozwijał się normalnie bez żadnych utrudnień ze strony władz państwowych.

W r. 1927 urząd przeoryszy objęła M. Byszewska. M. in. i to było jej wielką zasługą, iż zajęła się bogatym archiwum klasztornym. Pracę jego uporządkowania i spisania jego inwentarza powierzyła M. Ignacji Rejewskiej i ta w latach 1928—1936 z wielkim nakładem pracy wywiązała się ze swego zadania. W przedmowie do księgi Inwentarza tak d. 28 grudnia 1936 r. pisała między innymi:

„W czasach bardzo niepewnych, wśród ciągłych obaw przewrotów politycznych i strasznych kataklizmów dziejowych zostało podjęte dzieło uporządkowania naszego archiwum. Praca była trudna. Często nasuwały się myśli: czy z tego ktokolwiek będzie miał pożytek? czy nie pójdzie to wszystko z dymem pożarów? czy nie byłoby lepiej zamiast temu zajęciu, oddawać się modlitwie, by błagać Boga o miłosierdzie nad światem? Ponieważ jednak przyszłość zakryta jest przed naszymi oczami, więc przyświecała nadzieja, że może odda się przysługę klasztorowi, szczególnież zaś drogim siostram, co zostaną po nas, gdy spoczniemy w grobie”.

Uporządkowanie archiwum umożliwiło lepsze poznanie historii klasztoru, a materiały w nim zawarte pozwoliły odtworzyć „i wewnętrzne życie klasztoru z całym szeregiem pokoleń zakonnych, które w jego murach żyły, modliły się i pracowały, a swą ofiarą i poświęceniem w służbie Bożej zasłużyły sobie bez wątpienia na pełne czci, podziwu i wdzięczności wspomnienia”.

Powyższe słowa są wyjęte z przedmowy, jaką O. Jan Rostrowski TJ. napisał do książki, którą sakramentki wydały z okazji 250 lat istnienia swego klasztoru (1688—1938). Jubileusz obchodzono bardzo uroczystie. Nie domyślano się wówczas jak bliski jest „kataklizm dziejowy”, który miał wstrząsnąć całą Polską, a szczególnie jej stolicą.

Wrzesień 1939 r. dość laskawie się obszedł z kościołem i klasztorem sakramentek, natomiast w czasie powstania warszawskiego d. 31 sierpnia 1944 stały się one stosem ruin. W gruzach poniosły śmierć 32 zakonnice, w ich liczbie m. Rejewska i kilkaset osób świeckich, które w piwnicach kościoła i klasztoru szukały dla siebie schronienia. Archiwum spłonęło, w popiołach jednak odnaleziono kilka listów m. Mechtyldy, które wprost cudownie ocalały; uniknął również zagłady wspomniany Inwentarz zasobów archiwalnych.

* * *

Wobec zniszczenia archiwum ważnym jest ustalenie, co w latach minionych ukazało się w druku o przeszłości klasztoru. Poza krótkimi wzmiankami, rozsianymi po różnych czasopismach, najwięcej dostarczają wiadomości następujące prace:

„Pamiętnik Religijno-Moralny” (Warszawa 1853, t. XXIV s. 1—29) zamieścił streszczenie akt, dotyczących początków fundacji, opis podróży zakonnice do Polski i losy klasztoru do roku 1709 włącznie.

Zasłużony historyk Julian Bartoszewicz wydał w r. 1855 w Warszawie monografię: *Kościół warszawski i w niej* (s. 301—316) podał szereg wiadomości bardzo cennych dla dziejów sakramentek.

Obszerny żywot M. Mechtyldy (Hervin. *Vie de... Mechtilde du Saint Sacrement*, Paris 1883, s. 667—685) podaje sporo wiadomości o fundacji warszawskiej.

Z okazji 200 lecia sprowadzenia sakramentek do Polski ukazał się w r. 1887 we Lwowie: *Żywot św. Benedykta*. W tej książce jest dość obszernie omówiona historia klasztoru sakramentek warszawskich i podany jest wykaz zmarłych zakonnice do r. 1887 (s. 227—267).

Ks. Roch Filochowski wydał broszurę: *Kościół i klasztor PP. Sakramentek w Warszawie* (Warszawa 1889). Sporo szczegółów podał w swej pracy.

W „Encyklopedii Kościelnej” ks. Nowodworskiego (t. XXIV) ks. Aleksander Zaremba zamieścił obszerny artykuł o sakramentkach w ogóle i o sakramentkach w Polsce w szczególności.

Najwięcej jednak wiadomości dostarcza owa książka, wydana z okazji 250 lecia (*Benedyktynki od Nieustającej Adoracji w Warszawie*, Warszawa 1938). Podaje dość obszernie historię klasztoru, radosne i ciężkie jego chwile; nie brak w niej miłych sylwetek niektórych, szczególnie zasłużonych zakonnice, a także tekstów pewnych ważnych dla klasztoru pism, których oryginały zostały zniszczone. Gdyby przypuszczano, co klasztor czeka niebawem, z pewnością jego dzieje zostały by omówione jeszcze obszerniej. Braki jednak, przynajmniej nieco, da się uzupełnić dzięki owemu Inwentarzowi, który niejednokrotnie podaje krótkie streszczenie danego pisma. Oto pewna ilość pozycji, zaczerpniętych z inwentarza:

1. Wykaz zakonnice zmarłych od początku istnienia klasztoru (1687—1960). Podaje z niego nazwiska zmarłych, jednakże nie w porządku chronologicznym, jak to jest w oryginale, lecz w alfabetycznym, co ułatwia odnalezienie danego nazwiska. Do wielu nazwisk dołączam nieco wiadomości, dotyczących rodziców danej zakonnice, o ile dało się je ustalić. Słowa podane w nawiasach nie są podane w Inwentarzu.
2. Wykaz przełożonych.
3. Wykaz pism, wydanych przez królów lub przez osoby z rodziną królewską związane na rzecz klasztoru, a także odnoszących się do jego fundacji.
4. Wiadomości zaczerpnięte z kroniki sakramentek lwowskich.
5. Listy m. Mechtyldy, założycielki zakonu, podane w nowoczesnej pisowni.
6. Wykaz pism, dotyczących pobytu księżniczki Ludwiki Condé de Bourbon w klasztorze warszawskim.

I. WYKAZ ZAKONNIC¹

- Allertówna Emilia — Maria Placyda od N. Sakramentu, ur. w Węgrowie 15 III 1818, wstąpiła 12 V 1838, profesja 30 VIII 1840, umarła 10 IV 1891.
- Andrychowiczówna Konstancja — m. Tekla od Jezusa, ur. w Warszawie 2 III 1700, wstap. 1722, prof. 10 II 1724, um. 18 II 1762. Córka Franciszka, prezydenta Starego Miasta Warszawy.
- Andrychowiczówna Teresa — m. Placyda od Jezusa, ur. w Warszawie 15 X 1696, wst. 1711, prof. 15 I 1713, um. 11 VI 1765. Siostra Konstancji.
- Arnoldówna Barbara — m. Joanna od św. Jana Chrzciciela, ur. w Mszczonowie 19 XII 1819, wst. 24 VI 1851, prof. 19 II 1854, um. 7 III 1889.

¹ Każda sakramentka jako pierwsze imię ma „Maria”, to w wykazach nie jest uwzględnione. Litera „m” oznacza matkę, względnie zakonnice pierwszego chóru.

- d'Auvergne Anna — m. Anna od św. Magdaleny, ur. w Paryżu 4 X 1654, prof. 8 X 1679, przybyła do Warszawy 1687, wyjechała do Lwowa 1709, umarła jako przełożona lwowskiego klasztoru 7 VII 1729.
- Barckówna Katarzyna — m. Gertruda od Serca P. Jezusa, ur. w Ponurzyce 23 VI 1896, wst. 7 I 1920, prof. 2 X 1922, zginęła 31 VIII 1944.
- Bartoszevska Antonina — m. Weronika od N. Sakramentu, ur. w Garwolinie, ochrzczona 13 VI 1827, wst. 1842, prof. 29 VI 1844, um. 25 I 1902.
- Bartoszevska Cecylia — m. Barbara od N. Sakramentu, ur. w Magnuszewie 11 IV 1828, wst. 2 II 1846, prof. 5 XI 1848, um. 8 VI 1849.
- Beauvais de Gentilly Radegunda — m. Radegunda od Ofiarow. N.M.P., ur. 19 II 1652, wstąpiła w Paryżu 14 VIII 1667, prof. 6 VIII 1669, przybyła do Polski 1687, wyjechała do Paryża 17 IV 1691.
- Bekkerówna Zofia Kazimiera — m. Michalina od N. Serca P. Jezusa, ur. w Warszawie, chrz. 10 II 1869, wst. 17 XII 1905, prof. 16 X 1907, um. 3 VII 1941.
- Bernhardówna Franciszka Brygida — m. Antonina od Opatrzności Bożej, ur. w Warszawie 28 X 1798, wst. 2 III 1817, prof. 2 VI 1822, um. 20 II 1867.
- Beudon Asenta — m. od Krzyża, konwerska, ur. w Paryżu 4 VIII 1658, wstap. w Toul, 22 X 1678, prof. 7 VIII 1680, przybyła do Warszawy 1699, wyjechała do Lwowa 1709, um. 26 XI 1746.
- Bidzińska Barbara — m. Ksawera od św. Franciszka Ksawerego, konwerska, ur. w Warszawie 4 XII 1671, wst. 1688, prof. 15 V 1690, um. 12 V 1745.
- Blanc de la Beaume Delfina — m. Joanna od św. Jana Chrzciciela, ur. w Gracay (depart. Bourges) 1 VIII 1708, wst. 4 XII 1726, prof. 5 IV 1728, um. 24 IV 1789.
- Bompard Anna — m. Anna od św. Bernarda, ur. w Paryżu 1669, wst. w Warszawie 1688, prof. 16 II 1690, um. 26 VII 1749.
- Bompard Genowefa — m. Zuzanna od Męki Pańskiej, ur. w Paryżu 1666, wst. 1681, prof. 1682, przybyła do Warszawy 1687. Będąc przełożoną, ofiarowała swe życie na uproszenie ustania moru, poczem wkrótce umarła 23 VIII 1708.
- Borkemówna Ludwika — m. Antonina od Ducha Św., ur. w Pawłowce 6 VII 1877, wst. 1906, prof. 8 IX 1919, zginęła 31 VIII 1944.
- Boutilly Maria — m. Agnieszka od Ducha Św. przybyła do Warszawy 1688, wróciła do Francji.
- Brenot Maria Aniela — m. Scholastyka od Jezusa, ochrzczona w Paryżu 24 X 1666, wst. w maju 1687, przybyła do Warszawy jako nawicjuszka, prof. 9 I 1689, um. 26 IV 1758.
- Byszewska Jadwiga Klementyna — m. Janina od Euchar. Serca P. Jezusa, ur. 6 III 1886 w Dziaduszycach, wst. 1 XI 1910 (do Staniątek), prof. 13 XI 1912. Przybyła na przełożoną z klasztoru benedyktynek w Staniątkach 28 IX 1927, D. 4 VI 1951 złożyła ślub nieustannej adoracji i stałości w klasztorze warszawskim. Um. 18 X 1951.
- Bzowska Maria — m. Scholastyka od Dzieciątka Jezus, ur. w Drogini 31 I 1904, wst. 12 VI 1933, prof. 21 I 1935, um. 20 XII 1942.
- Cheuret Małgorzata — m. Mechtylda od N. Sakramentu, przybyła do Polski 1687, wyjechała do Paryża 17 IV 1691.
- Chmielewska Tekla — m. Alojza Gonzaga od Serca P. Jezusa, ur. w Warszawie 20 VIII 1820, wst. 8 IX 1838, prof. 2 V 1841, um. 29 VII 1884.
- Chybowska Marianna — m. Flawia od św. Donata, konwerska, ur. w Sarnacach 21 III 1762, prof. 23 VIII 1781, um. 3 V 1834.
- Ciecierska Monika Zofia — m. Antonina od św. Michała, ur. w Mordach 15 V 1725, wst. 2 III 1740, prof. 24 VI 1742, um. 21 VII 1748. Córka Baltazara, stolnika drohiczyńskiego, i Anny Gembickiej (Boniecki, III s. 161).

- Cieszkowska Dorota Katarzyna — m. Antonina od Opatrzności Boskiej, ur. w Sochaczewie 6 II 1734, wst. 15 I 1750, prof. 29 IV 1753, um. 10 III 1817. Córka Ignacego, kasztelana liwskiego, i Franciszki Suffczyńskiej, kasztelanki lubelskiej (Niesiecki, III s. 129).
- Cieślakówna Emilia — m. Anna od Narodzenia Pańskiego, ur. w Kiejdanach, chrz. 7 XI 1826, wst. 31 VIII 1851, prof. 17 VII 1853, um. 8 XI 1897.
- Clauser Anna — m. Anna od św. Maura, ur. w Paryżu 1664, wst. 1688, prof. 16 II 1690, um. 26 I 1737.
- Condé Ludwika Adelaida, pochodząca z francuskiej królewskiej rodziny Bourbonów, ur. w Chantilly 5 X 1757. W obecności króla Ludwika XVIII, będącego podówczas w Warszawie, d. 20 IX 1801 otrzymała habit sakramentek i imię m. Józefa od Miłosierdzia Pańskiego, prof. 21 IX 1802. W maju 1805 wyjechała do Anglii. Później założyła klasztor sakramentek w Paryżu, um. 10 III 1824. Z okazji żalobnego nabożeństwa, urządzonego 7 IV t. r. w kościele sakramentek w Warszawie, biskup płocki Prażmowski wygłosił po francusku mowę żalobną. (Ossolineum, rkps 2829).
- Czyszkowska Anna Agnieszka — m. Placyda od Narodzenia Jezusa, ur. w Woli Mysłowskiej 29 I 1747, wst. 3 III 1769, prof. 10 V 1772, um. 28 III 1792.
- Darły Karolina — Maria od św. Bernarda, ur. w Paryżu 4 III 1670, wst. 22 XI 1686 w Toul prof. 11 VII 1688, przybyła do Warszawy 1699, pojechała na fundację lwowską 1709, um. 6 XII 1754.
- Daszkiewiczówna-Korybut Aleksandra — m. Józefa od Narodzenia Pańskiego, ur. w Gorzycach 10 X. 1837, wst. 17 VI 1862, prof. 2 II 1864, um. 13 II 1931.
- Delatre Celestyna — m. Julianna od św. Joachima, ur. w Paryżu 4 III 1819, wst. 29 VI 1841, prof. 15 X 1843, um. 12 IX 1859.
- Demasz Anna — m. Anna od św. Augustyna, ur. w Grenobli 10 X. 1669, wst. 1688, prof. 16 II 1690, um. 2 XII 1736.
- Dembińska Teresa Agnieszka — m. Franciszka od św. Józefa, ur. w Krakowie 20 IV 1734, wst. 21 I 1755, prof. 16 I 1757, um. 23 XI 1785.
- Duninówna Maria Józefa — m. Gertruda od św. Amabilisa, ur. w Warszawie, chrz. 28 II 1724, wst. 20 XI 1740, prof. 12 IX 1745, um. 15 VII 1801. Córka Piotra, kasztelana radomskiego, i hr. Fryderyki Rochlitz (Boniecki, V s. 105).
- Dział Magdalena — m. Józefa od N. P. ur. w Warszawie, ochrzczona 16 X 1695, wst. 1712, prof. 8 IV 1714, um. 2 IV 1756.
- Działyńska Teresa Urszula — m. Brygida od Męki Pańskiej, ur. w Złotowie, chrz. 20 X 1720, wst. 1744, prof. 12 IX 1745, um. 14 I 1756. Córka Józefa, starosty nakielskiego, i Magdaleny Potulickiej (Teresa była siostrą Marcina Działyńskiego, a ten był synem Józefa. Boniecki, V s. 160).
- Faguet Katarzyna — m. Katarzyna od Niebowz. N. P., ur. w Paryżu 7 III 1671, wst. 1695, prof. 8 XII 1698, um. 18 I 1762. Była we Lwowie 1736—1746.
- Feuve Franciszka — m. Franciszka od św. Antoniego, ur. w Warszawie 1 IV 1669, wst. 1690, prof. 22 VII 1691, um. VII 1732.
- Frycówna Józefa — m. Alojza od św. Benedykta, ur. w Zielonce 21 III 1895, wst. 1 II 1919, prof. 22 VIII 1921, zginęła 31 VIII 1944.
- Furtanówna Helena Magdalena — m. Bernarda od św. Agaty, konwerska, ur. w Mrągowie 28 V 1760, wst. 1782, prof. 29 IX 1789 um. 19 II 1835 (nawrócona z luteranizmu).
- Fusière (de) Michalina Elżbieta — Maria od św. Benedykta, przybyła do Warszawy 1688, wróciła do Francji.
- Gerałówna Irena — m. Bogumiła od N. Sakramentu, ur. w Kielcach 28 X 1912, wst. 15 IX 1946, prof. 5 V 1948, um. 29 VII 1953.
- Gliszczyńska Wanda — m. Maura od N. Sakramentu, ur. we Włocławku, chrz. 18 IV 1842, wst. 16 VIII 1859, prof. 23 III 1862, um. przed 1905 r.

- Głębocka Teresa — m. Jadwiga od św. Aleksego, ur. w Moszycach, ochrzcz. 14 X 1692, wst. 1716, prof. 21 VIII 1718, um. 3 VIII 1768. Córka Andrzeja Głębockiego, wojewody rawskiego, i Olszowskiej (Niesiecki, IV s. 143).
- Gobard Helena — m. Katarzyna od N. Sakramentu, ur. w Saint-Malo w Bretanii, wst. w marcu 1687, przybyła jako nowicjuszka do Warszawy 1687, prof. 9 I 1689, wyjechała do Paryża 17 IV 1691.
- Golebiowska Felicya — m. Augustyna od św. Michała, ur. w Warszawie, chrz. 19 X 1800, wst. 24 XII 1821, prof. 25 III 1825, um. 2 XI 1890.
- Grabowska Ludwika — m. Scholastyka od Trójcy Przenajśw., ur. w Starym Bródnie 10 X 1858, wst. 28 IX 1909, prof. 10 IX 1919, um. 4 I 1931.
- Granjour Stefania od św. Józefa, przybyła do Warszawy 1688, wróciła do Francji.
- Grotusówna Antonina od św. Aniołów, ur. w Promiadowie, na Żmudzi, 1675, wst. 1692, prof. 24 X 1693, um. 7 I 1725. Córka Eustachego, kasztelana żmudzkiego, i Marianny Liniewskiej (Niesiecki, IV s. 293).
- Grotusówna Karolina — m. od św. Aniołów, ur. 2 II 1714, wst. 1 V 1729, prof. 14 IX 1730, um. 30 III 1803. Córka Adama, starosty wilkijskiego, i Franciszki Grotusówny, kasztelanki żmudzkiej (Inwentarz).
- Gumińska Faustyna — m. Wincenta od Przemienienia Pańskiego, ur. w Warszawie 30 VI 1809, wst. 26 IV 1928, prof. 23 V 1831, um. 23 III 1864.
- Hausnerówna Teresa — m. Barbara od S. Sakramentu, ur. w Warszawie, chrz. 8 XII 1774, wstap. 1793, prof. 26 V 1795, um. 10 VIII 1846.
- Iwanowska Kazimiera Anna — m. Teofila od Jezusa, ur. w Kamieńcu Podolskim 4 III 1837, wst. 1863, prof. 1 I 1864, um. 11 IV 1919. Śluby złożyła we Lwowie, w Warszawie tylko je odnowiła, ponieważ nowicjat zamknięto.
- Iwanowska Michalina — m. Kolumba od św. Stanisława Kostki, ur. w Kamieńcu Podolskim 19 IV 1839, wst. 1863, prof. 1 I 1864, um. 6 IV 1915. Śluby złożyła prywatnie w klasztorze lwowskim.
- Jaholowska Teresa — m. Klara od Najśw. Sakramentu, ur. w Warszawie chrz. 17 VIII 1832, wst. 12 IX 1858, prof. 2 IX 1860, um. 5 V 1894.
- Jedynakówna Franciszka — m. Serafina od Serey Marii, konwerska, ur. w Jażwinach 12 IV 1899, wst. 8 VII 1919, prof. 22 VIII 1921, um. 14 XII 1942.
- Jundziłłówna Marianna Elżbieta — m. Scholastyka od N. Sakramentu, ur. w Brzostowcu, chrz. 6 I 1743, wst. 1762, prof. 23 X 1763, um. 4 VI 1767. Córka Tadeusza, podkomorzego grodzień., i Franciszki Łazówny (Boniecki IX, 104).
- Kadzińska Katarzyna Zofia — m. Teresa od Jezusa, konwerska, ur. w Łukowie 1668, wst. 1688, prof. 15 X 1690, um. 7 IV 1746.
- Kamińska Eleonora — m. Mechtylda od N. Sakramentu, ur. w Pacyniu 19 II 1735, wst. 1761, prof. 3 VII 1763, um. 21 IX 1805.
- Karczówna Jadwiga — m. Joachima od N. Sakramentu, ur. w Ostrowcu 25 VI 1875, wst. 15 V 1922, prof. 1 VI 1924, zginęła 31 VIII 1944.
- Karczewska Zofia — m. Róża od Najśw. Sakramentu, konwerska, ur. 6 IX 1904, wst. 30 I 1926, prof. 9 I 1928, zginęła 31 VIII 1944 r.
- Karpińska Józefina — m. Michalina od N. Sakramentu, ur. w Warszawie 23 III 1817, wst. 1 XI 1841, prof. 15 X 1843, um. 21 VI 1903.
- Karwicka Dunin Marianna — m. Magdalena od Jezusa, ur. w Kniahyńcach 3 VII 1755, wst. 1772, prof. 24 VII 1774, um. 27 IX 1890. — Córka Józefa i Heleny Szembekówny (Uruski, VI s. 237 mylnie mówi, iż była wizytką w Warszawie).
- Kezewska Maria Barbara — m. Eleonora od Wszyst. Świętych, ur. we Lwowie, chrz. 21 II 1706, wstap. 1722, prof. 9 I 1724, um. 26 V 1756. Córka Samuela, wojewody malborskiego, i Marianny Kossówny (Uruski, VI, s. 281).
- Kiljańska Amelia — m. od Opatrzności Bożej, ur. w Duchnicach 30 III 1895, wst. 3 X 1916, prof. 11 V 1919, um. 26 III 1936.

- Kiljańska Katarzyna — m. Benedykta od Serca P. Jezusa, ur. w Duchnicach 30 IV 1889, wst. 2 V 1914, prof. 23 IX 1916, zginęła 31 VIII 1944 r.
- Kiljańska Maria — m. Matylda od Serca N. M. P., ur. w Duchnicach 5 I 1891, wst. 5 III 1915, prof. 24 IX 1916, um. 8 V 1927.
- Kisielewska Maria Aniela — m. Aniela od św. Józefa, ur. w Kownie 30 III 1839, wst. 2 I 1863, prof. 21 XII 1864, um. 28 VI 1902.
- Kisielewska Marianna Dorota — m. Róża od św. Jana Nepom., konwerska, ur. w Warszawie 6 I 1742, wst. 11 VII 1774, prof. 28 X 1776, um. 28 III 1817.
- Klonowska Anna — m. Teresa od Jezusa, konwerska, ur. w Rostkowie 15 VIII 1733, wst. 1759, prof. 22 XI 1761, um. 6 XI 1799.
- Kłossówna Katarzyna Barbara — m. Placyda od N. Sakramentu, ur. w Bydgoszczy 24 XI 1769, wst. 1793, prof. 26 V 1795, um. 3 IX 1836.
- Kolońska Tekla — m. Benedykta od N. Sakramentu, ur. w Warszawie 7 X 1827, wst. 10 II 1848, prof. 14 X 1849, um. 20 V 1907.
- Koniaczewska Anna — m. Jadwiga od N. Sakramentu, konwerska, ur. w Warszawie, chrz. 6 I 1719, wstap. 1740, prof. 21 XI 1742, um. 17 XII 1795.
- Koperska Apolonia — m. Tomea od Trójcy Przenajśw., ur. w Warszawie 14 IV 1887, wst. 6 VII 1929, prof. 7 III 1931, zginęła 31 VIII 1944 r.
- Korzeniowska Teodora — m. Maura od Najśw. Sakramentu, konwerska, ur. 1885, wst. 20 IV 1923, prof. 1 I 1925, um. 5 I 1925. Profesję złożyła na łożu śmierci.
- Kowalska Wiktoria — m. Anna od Opieki św. Józefa, ur. w Kamieńcu Podolskim 23 XII 1884, wst. 14 V 1910, prof. 26 III 1916, zginęła 31 VIII 1944 r.
- Kreutzówna Wiktoria — m. Aniela od św. Aniołów, konwerska, ur. w Warszawie 23 XII 1782, wst. 8 VII 1805, prof. 30 X 1807, um. 25 IV 1863.
- Królikowska Urszula Elżbieta — m. Kazimiera od św. Alojzego, ur. w Gdańsku 28 X 1783, wst. 2 X 1808, prof. 12 VIII 1810, um. 8 I 1848.
- Krzywicka Agata Dorota — m. Magdalena od Jezusa, ur. w Warszawie, chrz. 6 II 1777, wst. 21 VIII 1802, prof. 11 XII 1803, um. 11 IX 1855.
- Kurkowska Petronela Marianna — m. Róża od Opatrzności Bożej, konwerska, ur. w Barszczu 25 X 1804, wst. 11 IX 1825, prof. 29 III 1829, um. 7 XI 1874.
- Kuźmińska Małgorzata — m. Katarzyna od Wszystkich Świętych, ur. w Brzeziu 6 VII 1918, wst. 1941, prof. 1943, zginęła 31 VIII 1944.
- Leg (de) Anna Katarzyna — m. Anna od św. Benedykta, ur. w Berlinie, wst. 1688, prof. 16 II 1690, um. 29 XII 1732.
- Leska Katarzyna Franciszka — m. Benedykta od Jezusa, ur. w Sarnowie, chrz. 8 III 1716, wst. 7 IV 1733, prof. 31 V 1735, um. 16 IV 1796. Córka Jana Antoniego i Anny Trzecińskiej (Uruski, VIII s. 345).
- Lipska Maria Anna — m. Flawia od N. Sakramentu, ur. w Pieruszcach. 1719, wst. 20 X 1736, prof. 4 IV 1739, um. 6 V 1783. Córka Andrzeja, miecznika poz., i Katarzyny Potulickiej, bratanka kardynała.
- Lombard Joanna — m. Joanna od Wszystkich Świętych, ur. w Paryżu 19 VII 1674, wst. 1689 w Warszawie, prof. 23 VII 1690. W roku 1709 pojechała na fundację lwowską 1709, um. 2 VIII 1732.
- Luszczewska Marianna — m. Joachima od Narodzenia Jezusa, ur. w Białyninie 15 IX 1726, wst. 1743, prof. 28 XII 1745, um. 19 XII 1783. Córka Michała i Cecylii Zembrzuskiej (Uruski, X s. 56).
- Lyszkiewiczówna Franciszka Kunegunda — m. Julianna od N. Sakramentu, ur. w Warszawie 4 III 1709, wst. 1731, prof. 17 VIII 1732, um. 2 VII 1787.
- Lyszkiewiczówna Teresa Marcjanna — m. Antonina od Jezusa, ur.

- w Warszawie 11 XI 1711, wst. 19 VII 1735, prof. 8 XI 1736, um. 10 IX 1736. Słuby złożyła na łożu śmierci.
- Magnicourt Barbara — Maria od Narodzenia P. Jezusa, ochrzczona 2 XI 1664 w Toul, wst. 14 VIII 1683, prof. 26 XI 1684, um. 29 IV 1730.
- Małopolska Józefa — m. Agnieszka od Zwiastowania N. Panny, konwerska, ur. w Koninie, chrz. 14 III 1824, wst. 21 I 1850, prof. 24 III 1851, um. 7 I 1883.
- Marczakówna Helena — m. Bernarda od Najśw. Rodziny, ur. w Dzieluchach 11 XII 1894, wst. 6 XII 1924, prof. 14 IX 1926, zginęła 31 VIII 1944.
- Matuszczakówna Maria — m. Anzelma od Niepokalanego P. N. P., ur. w Krepie 8 I 1909, wst. 28 VI 1935, prof. 23 I 1937, zginęła 31 VIII 1944.
- Maunonry Elżbieta — m. Benedykta od Męki Pańskiej, prof. 2 IX 1681, przybyła do Warszawy 1687, wyjechała do Paryża 17 IV 1691.
- Męciszewska Aleksandra Eufemia — m. Anna od Narodzenia P. Jezusa, ur. w Warszawie 15 IX 1826, wst. 8 V 1846, prof. 5 XI 1848, um. 22 VII 1851.
- Miętkowska Maria — m. Cecylia od N. Sakramentu, ur. w Lublinie 28 XI 1907, wst. 2 VI 1926, prof. 5 II 1928, zginęła 31 VIII 1944.
- Milkiewiczówna Marianna — m. Mechtylda od N. Sakramentu, ur. w Warszawie 25 III 1684, wst. 1709, prof. 17 V 1711, um. 4 X 1758.
- Mollette Magdalena — m. Maria Gertruda przybyła 1687 r. Wyjechała do Paryża 17 IV 1691.
- Morawska Rozalia Brygida — m. Józefa od Męki Pańskiej, ur. w Ciechanowie, ochrz. 9 X 1785, wst. 26 IV 1807, prof. 21 VIII 1808, um. 8 V 1852.
- Morin Katarzyna — M. Filiberta od N. Sakramentu, ur. w Verdun 20 VI 1669, wst. 14 II 1686 w Toul, prof. 8 VI 1687, przybyła do Polski 1699, pojechała z Warszawy na fundację lwowską 1709 r. um. 13 I 1731.
- Narukówna Maria — m. Elżbieta od Matki Bożej, ur. w Drydze 10 IX 1916, wst. 29 V 1936, prof. 26 X 1938, zginęła 31 VIII 1944.
- Neszlówna Zuzanna — m. Barbara od N. Sakramentu, ur. w Warszawie 13 IX 1836, wst. 3 VII 1853, prof. 5 X 1856, um. 14 III 1916.
- Netto Kazimiera — m. Katarzyna od Jezusa, ur. w Warszawie 26 IV 1829, wst. 5 VIII 1850, prof. 5 IX 1852, um. 29 III 1924.
- Noisy Teresa — m. Klara od N. Sakramentu, ur. w Paryżu, chrz. 21 XII 1698, wstap. 1731, prof. 31 VIII 1732, um. 12 VIII 1771.
- Noskowska Florentyna — m. Walburga od Krzyża, chrz. 29 X 1829, wst. 31 VIII 1851, prof. 17 VIII 1853, um. 30 V 1897.
- Nurzyńska Maria Barbara — m. Gertruda od Opatrzności Bożej, ur. w Garwolinie, chrz. 8 XII 1776, wst. 29 VI 1802, prof. 30 X 1803, um. 23 IV 1863.
- Oborska Marianna Antonina — m. Maria od św. Maura, ur. w Saksonii 20 III 1776, wst. 14 III 1803, prof. 21 IX 1806, um. 20 IX 1853.
- Oleńczka Janina — m. Józefa od Niepok. Poczęcia N. P., ur. w Liwkach 2 V 1905, wst. 17 VII 1934, prof. 3 II 1936, zginęła 31 VIII 1944.
- Oskierkówna Maria Teresa — m. Hiacynta od Wniebowz. N. P., ur. w Słucku 11 XI 1725, wst. 1742, prof. 5 X 1743, um. 22 II 1781.
- Pakoszówna Anna — m. Kajetana od św. Konstancji, ur. 6 XI 1719, wst. 20 VII 1736, prof. 11 III 1739, um. 21 II 1793. Córka Samuela, chorążego nadw. litewsk., i Konstancji Kryszpin, wojewodzianki witebskiej (Uruski, XIII s. 175).
- Paulmier Franciszka — m. Małgorzata od św. Józefa, ur. w Normandii 1633, jako benedyktyнка wstąpiła do sakramentek, przybyła do Warszawy 1687, um. 8 II 1719.
- Pawłowiczówna Kazimiera — m. Mechtylda od N. Sakramentu, ur. w Mińsku Litewskim 6 VI 1888, wst. 8 V 1928, prof. 19 XI 1929, um. 17 I 1940.
- Petigot Małgorzata — m. Maria od Jezusa, przybyła do Polski 1687, wyje-

- chala do Paryża 1698 r. Będąc wraz z królową Marią Kazimiłą w Rzymie, przyczyniła się z nią do tego, iż konstytucje zakonu papież potwierdził.
- Petitot Katarzyna** — m. Katarzyna od Jezusa, ur. w Chaumont we Francji 8 X 1666, obl. 1 V 1682, prof. 10 III 1686, przybyła do Warszawy 1699, wyjechała na fundację lwowską, 1709 r., um. 1 V 1740.
- Piotrowska Antonina** — m. Kazimiera od N. Serca P. Jezusa, ur. 23 IV 1878, wst. 3 XII 1905, prof. 3 V 1908, um. 22 VIII 1944.
- Pogonowska Irena** — m. Władysława od Przenajśw. Ran P. J., ur. w Plewkach 5 I 1908, wst. 12 I 1935, prof. 17 XI 1936, zginęła 31 VIII 1944.
- Pokrzywnicka Wiktoria** — m. Mechtylda od N. Sakramentu, chrz. 23 XII 1760. Była klaryską w klasztorze warszawskim, po jego zamknięciu została sakramentką, wst. 3 VII 1808, prof. 6 VIII 1809, um. 19 XI 1828.
- Polakowska Maria** — m. Flawia od Krzyża, ur. w Jastrzębce 2 XII 1909, wst. 6 XI 1932, prof. 22 X 1934, zginęła 31 VIII 1944.
- Ponteubert (Menier de) Magdalena** — m. Gertruda od Jezusa, ur. w Paryżu 11 XI 1671, wst. 1688, prof. 16 II 1690, um. 5 XI 1740.
- Potocka Katarzyna** — m. Kazimiera od Niepokal. Poczęcia, ur. w Kamieńcu Podolskim 1679, wst. 1696, prof. 29 VIII 1700, um. 17 XI 1745. Córka Pawła, kasztelana kamienieckiego, i Eleonory Soltykew (Dworzaczek, *Genealogia*, tabl. 142).
- Potulicka Ewa Malgorzata** — m. Kazimiera od św. Alojzego, ur. w Borzechowie 24 XII 1724, wst. 1746, prof. 11 VI 1752, um. 3 I 1809. Córka Józefa Remigiusza, wojewody czernichowskiego, i Zofii Działyńskiej (Uruski, XIV, s. 308).
- Przebendowska Anatolia Teresa** — m. Urszula od N. Sakramentu, ur. w Gdańsku 9 VII 1717, wst. 18 III 1735, prof. 25 XI 1736, um. 29 VI 1741. Córka Piotra Jerzego, wojewody malborskiego, i Urszuli Potockiej.
- Przebendowska Zofia Antonina Róża** — m. Urszula od św. Apolonii, ur. w Gdańsku, chrz. 19 IX 1728, wst. 1746, prof. 28 I 1748. Wyjechała do Francji 17 VIII 1781. Siostra Anatolii. W roku 1785 przybyła do Lwowa, od 1793 mieszkała w klasztorze klarysek w Starym Sączu, umarła 26 XI 1803.
- Przebendowska Elżbieta Karolina Felicjana** — m. Wincenta od Niebowz. N. P., ur. w Kijowie 4 XI 1722, wst. 1743, prof. 21 XII 1744, um. 18 III 1807. Córka Jakuba, kasztelana elbląskiego, i Teresy Tarłówny (Uruski, XV, s. 3).
- Przemyska Aniela** — m. Stanisława od Miłosierdzia Bożego, ur. w Słupi Starej 19 III 1916, wst. 1939, prof. 1941, zginęła 31 VIII 1944.
- Przerębska Teresa Antonina** — m. Konstancja od Jezusa, ur. w Warszawie, chrz. 9 X 1712, wst. 1729, prof. 28 X 1731, um. 29 I 1779. Córka Stefana, kasztelana konarsko-sieradzkiego, i Heleny Wodzickiej (Uruski, XV, s. 21, 22).
- Puchalanka Genowefa** — m. Jadwiga od Najśw. Sakramentu, ur. w Warszawie 3 I 1896, wst. 29 IX 1929, prof. 19 V 1931, zginęła 31 VIII 1944.
- Pultarzewska Innocenta** — m. Kunegunda od Narodzenia Pańskiego, ur. w Warszawie 28 VII 1812, wst. 1 V 1831, prof. 8 XII 1830, um. 12 III 1851.
- Radziwiłłówna Anna Kazimiera Petronela** — m. Augustyna od św. Michała, ur. w Zdzieciole, chrz. 31 VII 1726, wst. 29 IX 1743, prof. 15 X 1747, um. 21 IV 1789. Córka Mikołaja Faustyna, wojewody nowogrodz., i Barbary Zawiszanki (Niesiecki, X s. 375).
- Rakoszevska Helena** — m. Magdalena od Jezusa, ur. w Warszawie 30 IV 1829, wst. 24 III 1855, prof. 1 III 1857, um. 16 XI 1897.
- Rejewska Stefania Wanda** — m. Ignacja od Baranka Bożego, ur. w Warszawie 29 XII 1898, wst. 20 IV 1923, prof. 25 X 1924, zginęła 31 VIII 1944.
- Romecka Pelagia** — m. Stanisława od Serca N. Panny, ur. w Warszawie, chrz. 8 IV 1821, wst. 8 IX 1838, prof. 30 VIII 1840, um. 29 VI 1906.

- Rudnicka Karolina** — m. Klementyna od Serca P. Jezusa, ur. w Emilianowie 5 XI 1886, wst. 12 X 1919, prof. 22 VIII 1921, zginęła 31 VIII 1944.
- Rutkowska Janina** — m. Franciszka od św. Józefa, ur. w Warszawie, chrz. 8 II 1839, wst. 16 VIII 1859, prof. 23 III 1862, um. 1 IX 1918.
- Rydecka Maria Wiktoria**, ur. w Warszawie 1841, prof. złożyła na łożu śmierci 2 X 1859 i tegoż dnia umarła.
- Rymarkiewiczówna Urszula** — m. Wiktoria od Miłosierdzia Bożego, ur. 1846, prof. 8 IX 1868, um. 26 IX 1919.
- Sawicka Konstancja** — m. Flawia od św. Donata, konwerska, ur. w Pułtusk 18 II 1820, wst. 15 X 1837, prof. 14 VI 1840, um. 13 XI 1883.
- Schmidtówna Malwina Dorota** — m. Dominika od M. B. Różańcowej, ur. w Janowie 22 XII 1829, wst. 31 VII 1851, prof. 17 VII 1853, um. 13 XI 1855.
- Schmitzówna Gollenbourg Józefa** — m. Magdalena od Opieki św. Józefa, ur. w Bogdanowcach 1 VIII 1870, wst. 19 VII 1916, prof. 1 XI 1917, zginęła 31 VIII 1944.
- Schultzówna Maria** — m. Kazimiera od św. Alojzego, ur. w Olsztynie 3 IX 1829, wst. 4 X 1848, prof. 1 IX 1850, um. 20 X 1892.
- Sędzimirówna Franciszka** — m. Kajetana od św. Rafała, ur. 10 II 1774, wst. 1793, prof. 26 V 1795, um. 21 XI 1858.
- Sędzimirówna Józefa Katarzyna** — m. Benedykta od N. Sakramentu, chrz. 20 IV 1779, wst. 11 IX 1799, prof. 22 XI 1801, um. 18 V 1847 (siostra poprzedniej).
- Sierakowska Katarzyna**, ur. na Wołyniu 1710, złożyła śluby na łożu śmierci 12 II 1724, tegoż dnia umarła. Córka Pawła, kasztelana dobrzyńskiego.
- Skalska Maria** — m. Mechtylda od N. Sakramentu, ur. w Warszawie 6 XII 1810, wst. 22 III 1929, prof. 23 V 1830, um. 18 V 1867.
- Skalska Salomea** — m. Józefa od Męki Pańskiej, ur. w Warszawie 5 XI 1823, wst. 9 I 1853, prof. 24 IX 1854, um. 10 XI 1861.
- Skupniewska Rozalia** — m. Joachima od Narodzenia N. Panny, ur. w Warszawie 7 IV 1829, wst. 2 VII 1848, prof. 1 IX 1850, um. 24 VI 1905.
- Słomińska Ewa** — m. Barbara od N. Sakramentu, konwerska, ur. w Bronowie 18 IX 1714, wst. 24 X 1735, prof. 28 IX 1738, um. 21 IX 1789.
- Słowacka Zofia** — m. Andrzeja od Narodzenia N. Panny, ur. w Warszawie 29 IV 1905, wst. 22 V 1937, prof. 20 IV 1940, zginęła 31 VIII 1944.
- Sobońska Antonina** — m. Jadwiga od Niepokal. Poczęcia N. P., ur. w Warszawie, chrz. 21 VI 1829, wst. 8 XII 1857, prof. 2 X 1859, um. 28 X 1906.
- Solohubówna Katarzyna** — m. Anna od Jezusa, ur. w Łęczycy 2 IX 1708, wst. 15 VIII 1729, prof. 4 III 1731, um. 12 III 1778.
- Suffczyńska Salomea Teresa** — m. Apolonia od św. Róży, ur. w Łańcuchowie, chrz. 14 XI 1727, wstap. 1747, prof. 23 VIII 1750, um. 14 VI 1782.
- Sumińska Bogumila** — m. Kolumba od N. Serca P. J., ur. w Rakoniewicach 25 IX 1910, wst. 1941, prof. 1942, zginęła 31 VIII 1944.
- Szafrańska Antonina** — m. Bernarda od św. Agaty, ur. w Warszawie, chrz. 26 VI 1825, wst. 12 II 1854, prof. 6 VII 1856, um. 6 I 1908.
- Szczerbińska Monika** — m. Hiacynta od Wniebowzięcia N. Panny, konwerska, ur. w Warszawie 13 VI 1837, wst. 8 XII 1857, prof. 2 IX 1860, um. 26 IV 1877.
- Szembekówna Antonina Marianna** — m. Rozalia od Niepok. Poczęcia, ur. w Białkach 11 VI 1724, wst. 26 V 1740, prof. 7 I 1742, um. 5 I 1794. Córka Antoniego, kasztelana nakielskiego, i Franciszki Iwańskiej (Dworzaczek, *Genealogia*, tabl. 158).
- Szembekówna Urszula** — m. Cecylia od Jezusa, ur. w Tarpniewie 25 V 1718, wst. 10 III 1733, prof. 15 V 1735, um. 18 XII 1775. Córka Jana, w. kanclerza koronn., i Ewy Leszczyńskiej. (Encyklop. Kośc. XXIV, 220).

- Szkilonodzówna Kazimiera — m. Modesta od Krzyża, ur. w Leśniakach 2 III 1889, wst. 26 IV 1821, prof. 30 X 1922, zginęła 31 VIII 1944.
- Szusterówna Dorota — m. Scholastyka od N. Sakramentu, ur. w Warszawie, chrz. 7 II 1787, wst. 23 V 1813, prof. 16 V 1815, um. 2 II 1877.
- Szymańska Cecylia — m. Aleksandryna od Oblicza Pańskiego, ur. 14 X 1887, wst. 29 VIII 1925, prof. 19 III 1926, um. 29 X 1939.
- Szymańska Ludwika — m. Floriana od Przemien. Pańskiego, konwerska, ur. w Warszawie 1778, wst. 23 IV 1803, prof. 5 X 1806, um. 29 VIII 1864.
- Tarkowska Franciszka — m. Kunegunda od Zwiastowania N. P., ur. pod Grodnem, chrz. 20 III 1716, wst. 1742, prof. 30 X 1746, um. 18 VII 1778.
- Tarnowska Krystyna Maria — Magdalena od Jezusa, ur. w Gonicach, chrz. 28 VII 1699, wst. 1715, prof. 4 XI 1717, um. 23 VIII 1765. Była córką Macieja Aleksandra, kasztelana sieradzkiego, i Krystyny Dembińskiej (Niesiecki, IX s. 52).
- Tokarska Janina — m. Agnieszka od Jezusa, ur. w Warszawie 22 X 1892, wst. 3 VIII 1928, prof. 14 V 1930, zginęła 31 VIII 1944.
- Tomaszewska Aurelia — m. Teresa od Jezusa, ur. w Dobrzyniu nad Drwęcą 12 IX 1885, prof. 23 IX 1917, zginęła 31 VIII 1944.
- Turakówna Rozalia — m. Czesława od Opieki św. Józefa, ur. w Janowie Podlaskim 21 I 1899, wst. 23 XI 1921, prof. 27 VII 1923, zginęła 31 VIII 1944.
- Trycówna Józefa — m. Alojza od św. Benedykta, konwerska, ur. w Zielonce 21 III 1895, wst. 1 II 1919, prof. 22 VIII 1921, zginęła 31 VIII 1944.
- Tytówna Teofila — m. Maria Tekla od Jezusa, ur. w Warszawie 18 VIII 1815, wst. 17 VII 1836, prof. 12 XI 1837, um. 24 V 1865.
- Urmanowiczówna Anna — m. Weronika od Jezusa, ur. w Wartach (Litwa) 30 III 1867, wst. 21 III 1900, prof. 30 IX 1908, um. 17 VII 1943.
- Weiskopf Marianna Teresa — m. Bernarda od św. Agaty, konwerska, ur. w Warszawie, chrz. 21 X 1813, wst. 29 VI 1836, prof. 25 XI 1838, um. 15 I 1851.
- Wesslówna Jadwiga Teresa — m. Józefa od Niepok. Poczęcia N. P., ur. w Boćkowiecach, chrz. 15 X 1739, wst. 1757, prof. 27 VIII 1758, um. 8 VII 1796. Córka Wojciecha, kasztelana warszaw., i Felicjany Parysównej, bratanka Marii Józefy z Wesslów Konstantowej Sobieskiej.
- Wesslówna Maria Klementyna — m. Tekla od Jezusa, ur. w Wąsocku, chrz. 11 IX 1745, wst. 1762, prof. 6 XI 1763, um. 17 VI 1831. Siostra poprzednio wymienionej.
- Winklerówna Teresa — m. Katarzyna od Jezusa, ur. w Warszawie 19 XI 1769, wst. 15 VIII 1789, prof. 13 II 1791, um. 10 IV 1850.
- Wiśniewska Józefa — m. Gertruda od N. Sakramentu, ur. w Warszawie 13 II 1837, wst. 8 II 1863, prof. 6 XI 1864, um. 8 VIII 1914.
- Wodicka Marianna — m. Katarzyna od Jezusa, ur. na Białejrusi, chrz. 21 X 1715, wst. 1731, prof. 18 I 1733, um. 22 XI 1772. Córka Piotra, kasztelana sądeckiego, i Katarzyny Grabińskiej. (Niesiecki, IX s. 381, 382).
- Wodzińska Barbara — m. Karolina od św. Maura, ur. w Wierzbnie, chrz. 7 II 1728, wst. 1744, prof. 23 I 1746, um. 12 I 1802. Inwentarz nazywa ją podkomorzanką liwską, była więc córką Konstantego, podkomorza liwskiego, i Anny Swidzińskiej. *Złota Księga* (VI s. 449) błędnie czyni ją przelożoną sakramentek.
- Wodzińska Eufemia Julianna — m. Ludgarda od Ofiarowania N. P., ur. w Inowrocławiu, chrz. 16 II 1726, wst. 1740, prof. 17 II 1743, um. 5 V 1813. Córka Karola, miecznika mozyrskiego, i Marianny Szamowskiej, siostra Gabriela, biskupa smoleńskiego (Niesiecki, IX s. 383). Dwukrotnie była przelożoną.
- Wolska Zofia — m. Ludgarda od Ofiarowania N. Panny, ur. w Warszawie 19 IX 1815, wst. 6 I 1840, prof. 7 XI 1841, um. 19 XII 1876.

- Woroniecka Dorota Wiktoria Teresa — m. Marianna od Przemienienia Pańskiego, ur. 24 IV 1733, wst. 1754, prof. 5 VI 1757, um. 8 III 1808.
- Woynówna Karolina — m. Scholastyka od N. Sakramentu, ur. w Szczaworyżu na Podlasiu, chrz. 29 I 1752, wst. 6 XI 1769, prof. 8 VIII 1773, um. 25 IV 1810.
- Wróblewska Kunegunda — m. Anna od Narodzenia P. Jezusa, ur. w Kijowie 17 I 1776, wst. 1791, prof. 29 IV 1798, um. 8 III 1846.
- Zalazkówna Józefa — m. Małgorzata od Serca Jezusowego, konwerska, ur. w Warszawie 2 IV 1899, wst. 20 IV 1928, prof. 1 X 1930, zginęła 31 VIII 1944.
- Zalawska Laurencja — m. Augustyna od N. Sakramentu, ur. w Samkorodku (Ukraina) 7 VII 1919, wst. 1941, prof. 1942, zginęła 31 VIII 1944.
- Zalaska Joanna Kunegunda — m. Maria od Wsz. Świętych, ur. w Wartkowicach 26 VI 1744, wst. 1763, prof. 23 IV 1765, um. 21 II 1817. Córka Aleksandra, woj. rawskiego, i Teresy Potkańskiej (Niesiecki, IX s. 49).
- Zaluska Zofia — m. Innocenta — od Krzyża, ur. w Chruscinku 7 VII 1882, wst. 14 II 1909, prof. 12 VIII 1913, zginęła 31 VIII 1944.
- Zamoyska Marianna Barbara — m. Maria od św. Kazimierza, ur. w Warszawie, chrz. 11 VIII 1713, wst. 1729, prof. 21 I 1731, um. 31 VIII 1733. Córka Michała, wojewody smoleńskiego, i Anny Działyńskiej (Niesiecki, IX s. 71).
- Zdrojewska Marianna — m. Klara od N. Sakramentu, konwerska, ur. w Głodowie 12 VIII 1879, wst. 1 III 1900, prof. 28 XI 1909, zginęła 31 VIII 1944.
- Zeleńska Wanda Jadwiga — M. Antonina od Serca P. Jezusa, ur. w Sadekach 1852, wst. 11 III 1908, prof. 28 XI 1909, um. 8 X 1911.

II. WYKAZ PRZEŁOŻONYCH

- Petigot Małgorzata (Maria od Jezusa), 5 X 1687.
- Beauvais de Gentilly Radegunda (m. Radegunda od Ofiar. N. P.) 2 VIII 1688.
- Petigot Małgorzata (Maria od Jezusa), 2 VII 1691.
- d'Auvergne Anna (m. Anna od św. Magdaleny), 2 VIII 1697.
- Bompard Genowefa (m. Zuzanna od Męki Pańskiej), 2 VII 1700 — 23 VIII 1708. (Przez rok nie było przelożonej, ponieważ zakonnice z powodu epidemii były rozproszone).
- Paulmier Małgorzata (m. Małgorzata od św. Józefa), 15 IX 1709.
- Grotusówna Antonina (m. Aniela od Jezusa), 2 VII 1718.
- Brenot Aniela (m. Scholastyka od Jezusa), 2 VII 1721.
- Potocka Katarzyna (m. Kazimiera od Niepok. Poczęcia), 2 VII 1730.
- Kezewska Barbara (m. od Wszystkich Świętych), 2 VII 1745.
- Głębocka Teresa (m. Aleksa od Jezusa), 2 VII 1756.
- Wodzińska Eufemia (m. Ludgarda od Ofiarow. N. P.), 2 VII 1768.
- Leska Katarzyna (m. Benedykta od Jezusa), 2 VII 1774.
- Radziwiłłówna Anna (m. Augustyna od św. Michała), 2 VII 1780.
- Wodzińska Eufemia (m. Ludgarda od Ofiarowania N. P.), ponownie obrana 2 VII 1789.
- Woynówna Karolina (m. Scholastyka od Przenajów. Sakramentu), 2 VII 1804.
- Zalaska Kunegunda (m. od Wszyst. Świętych), 2 VII 1810.
- Wesslówna Klementyna (m. Tekla od Jezusa), 2 VII 1816.
- Wróblewska Kunegunda (m. Anna od Narodz. P. Jezusa), 2 VII 1822.
- Hausnerówna Maria (m. Barbara od Przenajów. Sakramentu), 2 VII 1837.
- Morawska Rozalia (m. Józefa od Męki Pańskiej), 1 X 1846.
- Golebiewska Felcja (m. Augustyna od św. Michała), 2 VII 1852.

23. Romecka Pelagia (m. Stanisława od Serca Marii), 16 IX 1865.
24. Rakoszevska Helena (m. Magdalena od Jezusa), 2 VII 1877.
25. Romecka Pelagia (ponownie obrana 2 VII 1880 — 29 VI 1906).
26. Kolońska Tekla (m. Benedykta od Przenajświętszego Sakr.), 1906 — 20 V 1907.
27. Iwanowska Michalina (m. Kolumba od św. Stanisława Kostki), 1907 — 6 IV 1915.
28. Iwanowska Kazimiera (m. Teofila od Jezusa), 1915.
29. Daszkiewiczówna Aleksandra (m. Józefa od Narodz. P. Jezusa), 2 VII 1918.
30. Kowalska Wiktoria (m. Anna od Opieki św. Józefa) 1 VII 1921. (Była to nominacja, nie elekcja za pozwoleniem Rzymu).
31. Byszewska Jadwiga (m. Janina od Eucharyst. Serca P. Jezusa), 28 IX 1927 — 18 X 1951. (Nominacja za pozwoleniem Rzymu).
32. Wielowiejska Celestyna (m. Maria od Najśw. Serca P. Jezusa), 1951.

III. WYKAZ PISM

- Akt kupna ziemi przez Adama Kotowskiego, stolnika wyszogrodzkiego, od bractwa św. Benona, 12 II 1687.
- Kotowscy sprzedają swą posiadłość królowej Marii Kazimierze za 80.000 zł. 19 I 1688. (Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Metryka Koronna, t. 215 s. 370—375).
- Królowa Maria Kazimiera zapisuje 8.000 zł sakramentkom warszawskim i lokuje je na swych dobrach Jarosławskich, 19 I 1688. (Metryka Koronna, t. 215, s. 366—368).
- Król Jan III potwierdza ten zapis 19 I 1688. (Metryka Koronna, t. 215 s. 368—370).
- Królowa Maria Kazimiera wystawia dyplom fundacji klasztoru. (*Benedyktynki...*, Warszawa 1938, tekst łac. s. 289—291, przekład polski, s. 55—58).
- Król Jan III wyjmuje m. Franciszkę de Feuve (S. Antoninę) spod opieki Jana Glaise i J. Bibet 13 VII 1690. (łac.) Joannes Rex.
- Król August II uwalnia klasztor od opłat celnych, 28 VI 1701 (pol.). (*Benedyktynki*, s. 117).
- August II uwalnia klasztor od opłat pocztowych 28 VI 1701 (łac.) August Rex.
- Curia Regia Vars. Z procesu o długi Królewicza Jakuba Sobieskiego 14 X 1715 r. (łac.).
- List królewiczów Sobieskich do przeoryszy klasztoru w sprawie 8.000 zł. 10 III 1717 (pol.) Jakub Ludwik królewic P. — Konstantyn królewic P. (*Benedyktynki*, s. 125—126).
- Król August III potwierdza przywilej uwolnienia klasztoru od opłat poczt. 21 V 1742 (łac.) Augustus Rex.
- Król August III wnosi prośbę do Ojca św. o rozszerzenie oficium i Mszy *Reparationis* w tłusty czwartek na całą Polskę, 18 I 1749 (włoski). Oryginał był podpisany przez Augusta III.
- Maria Józefa, królewiczowa. Upoważnienie dla Teodora Kzewskiego do zawarcia kontraktu zastawnego o dobra Płochocin w sumie złp. 100.000. 12 V 1755 (pol.). Maria Józefa królewiczowa Polska.
- Król August III potwierdza zapis Marii Józefy, wdowy po Konstantym Sobieskim, 110.000 złp. dla sakramentek, 15 VII 1755 (łac.). Joannes Malachowski Supr. Regni Cancellarius).
- Królewiczowa Maria Józefa. Donacja pieniędzy zastawionych na Płochocinie. 17 IX 1760 (fr.). Maria Joseph Princesse Royale de Pologne.
- List króla Stan. Aug. Poniatowskiego w sprawie pożyczki 100.000 złp. 12 V 1796. (pol.) (*Benedyktynki*, s. 162). Powyższy dług w imieniu króla d. 9 VII 1763 r. zaciągnął Kazimierz Karaś, kasztelan liwski (tekst aktu: Filo-

chowski, *Kościół i klasztor*, s. 53—55). Co się tyczy zapisu córki Jakuba Sobieskiego, Karoliny de Bouillon, 12.000 zł. na codzienne Msze św. za jej duszę, to suma ta została zabezpieczona na Starachówku, majątku księcia Kazimierza Radziwiłła (*Filochowski*, s. 51—52).

IV.

Początkowe karty kroniki lwowskich sakramentek dostarczają sporo materiału do pierwszych lat fundacji warszawskiej i losu zakonnic, które w czasie moru, jaki z całą gwałtownością w roku 1708 wybuchł w Warszawie, opuściły swój klasztor i wyjechały w strony, nie dotknięte morem.

Oto wiadomości zaczerpnięte z owej kroniki:

Założycielka sakramentek m. Mechtylda na fundację warszawską wysłała zakonnic z kilku swoich klasztorów: z Paryża z klasztoru na ul. Casette wyjechały do Polski matki: Molette, Cheurot, Beauvais de Gentilly, Bombard, a z drugiego paryskiego klasztoru matka Petigot i konwerska Granjour. Z Toul przybyła do Warszawy m. d'Auvergne, a z Rouen m. Maunonry i Palmier. — Im towarzyszyły cztery nowicjuszki: Giron, Philippe, Brenot i Gobard i postulantka Lombard. — Nowicjuszki: Giron i Philipp wróciły do świata i zostały przydzielone do dworu królowej Marii Kazimiery. Aby je zastąpić, zwrócono się do m. Mechtyldy o nadesłanie innych dla wzmocnienia chóru — przybyły cztery postulantki: Demas, Clausier, Bombard, Menier.

Ponieważ przyjechały bez uprzedniej zgody królowej, ta czuła się tym bardzo dotknięta. Obraziła się również, iż na przeoryszę wybrano nie matkę Petigot, jak tego pragnęła, lecz m. Radegundę de Beauvais. Nie uwzględniono również jej życzenia, aby m. Petigot została przynajmniej podprzeoryszą lub mistrzynią nowicjatu. W ogóle m. Radegunda, kobieta energiczna, nie chciała się zgodzić, aby królowa mieszała się do spraw wewnętrznych klasztoru. — Skończyło się na tym, iż m. Radegunda przed ukończeniem swego triennium, rzekła się swej godności.

M. Radegunda d. 17 kwietnia 1691 r. wyjechała do Francji, a wraz z nią matki Maunonry, Molette, Cheurot i Gobard. I matki d'Auvergne i Bombard pragnęły również wyjechać, co nową przeoryszę postawiłoby w trudnym położeniu, bo zostałaby tylko z młodszymi zakonnicami. Królowa chciała je w Warszawie zatrzymać, a nie mogąc swym wpływem tego osiągnąć, sprawiła, iż ówczesny nuncjusz w Warszawie Pallavicini² pod posłuszeństwem nakazał im pozostać. Po wyjeździe m. Radegundy i jej towarzyszek została przeoryszą ku zadowoleniu królowej m. Petigot. Po dwóch trienniach poprosiła, aby przy nowej elekcji nie brano jej pod uwagę i przy elekcji w r. 1697 została przeoryszą m. d'Auvergne, a w roku następnym m. Petigot wyjechała do Paryża a wraz z nią opuściły Warszawę po krótkim w nim pobycie matka Boutilly i konwerska Granjour.

Wobec tego, iż oprócz przeoryszy i subprzeoryszy, matki Bompard, pozostały w Warszawie tylko młode zakonnicę, m. d'Auvergne, po porozumieniu się m. in. z ks. Michałem Bartłojem Tarło, przełożonym warszawskich misjonarzy św. Wincentego a Paulo, zwróciła się do Toul z prośbą o przysłanie do Warszawy kilku zakonnic. W r. 1699 przyjechały matki: Magnicourt, Petitot, Darly, Morin i konwerska Beudon.

Klasztor pozostawał wtedy w wielkich trudnościach materialnych, królowa bowiem po śmierci męża opuściła Polskę i będąc sama w kłopotach finansowych, nie mogła w całej pełni wywiązywać się ze swych zobowiązań, jakie miała względem sakramentek, tak iż te prawie przez cały rok pozostawały w nie-

² Opieczętowany Pallavicini został nuncjuszem w Polsce 1680 r., w r. 1687 kardynałem, um. 1700 r.

małej biedzie. W r. 1700 przeoryszą została matka Bompard. Pod koniec jej rządów w r. 1708 straszliwy mór nawiedził Warszawę; nie ominął i klasztoru sakramentek. Najpierw zachorowała przeorysza, choć z tego nie zdawała sobie sprawy.

Na wieść o morze, Joanna Potocka, żona Stefana, strażnika koronnego, późniejszego wojewody belskiego, która miała swe córki w pensjonacie sakramentek, napisała do m. d'Auvergne, ich opiekunki, aby wydała je przysłanej ochmistryni. Prosiła też ją usilnie, aby im towarzyszyła i uniknęła moru. M. d'Auvergne nie chciała opuścić klasztoru, jednakże przeorysza przedstawiła jej, iż jej wyjazd jest wskazany, gdyż będąc poza klasztorem będzie mogła łatwiej obmyślić coś, co byłoby z pożytkiem dla niego. I Ojciec Bellavity, teatyn, spowiednik zakonnice, nalegał na wyjazd. Widząc w tym wolę Bożą, m. d'Auvergne wraz z m. Kazimierą Potocką i z m. Antoniną Grotusówną i panienkami Potockimi d. 22 sierpnia 1708 r. opuściła klasztor, nie przypuszczając, iż na zawsze. Przewieziono je przez Wisłę, na której z powodu niskiego stanu wody, potworzyły się liczne piaszczyste wysepki. Na nich pełno było osób, dotkniętych morzem — chronili się w urządzonych przez nich szałasach; nie brakło tam i zmarłych.

Na pierwszym postoju m. d'Auvergne poczuła się bardzo chorą, a sądząc iż jest dotknięta morzem, oświadczyła, iż chce powrócić do Warszawy, żeby umrzeć w klasztorze. Jednakże wysłaniec pani Potockiej, który miał się jej córkami opiekować w drodze, na to się nie zgodził. Oświadczył, że sam powróci do Warszawy, aby przywieźć chorej, czego by potrzebowała. Gdy stanął w klasztorze, stan matki przeoryszy był już bardzo ciężki. Z trudem podniosła się na łóżko i podtrzymywana, napisała list do m. d'Auvergne, podnosząc ją na duchu. Umarła po dwóch godzinach d. 23 sierpnia 1708 r. Po niej umarło w klasztorze dziewięć służących. W klasztorze była wielka bieda i ustawiczny strach przed morzem, tym więcej, iż nieopodal był cmentarz, na który wciąż przywożono lub przynoszono zmarłych. Warszawa podówczas nie była bardzo ludna, a pomimo, iż wiele osób opuściło miasto, ofiarą moru stało się w Warszawie przeszło 22.000 osób. — Pomimo ciężkiego położenia nie przerywano adoracji.

Nie wiedząc o śmierci przeoryszy i losach klasztoru, m. d'Auvergne wraz z innymi przybyła do Jarosławia, gdzie pani Potocka powitała z radością swe córki i przybyłe z nimi trzy sakramentki. Niebawem zabrała je do Przemysła. — Zrazu postarała się, iż zamieszkały w pałacu biskupim, skąd miały blisko do katedry, gdzie mogły odbywać swe godziny adoracji. Widząc, iż zanosi się w Przemysłu na dłuższy pobyt, m. d'Auvergne poprosiła strażnikową Potocką, aby i jej towarzyszyki umieściła w jakim klasztorze. Zaprowadziła je do dominikanek. Te bardzo chętnie je przyjęły, nie mając jednak u siebie miejsca, odstąpiły im swój mały pobliski domek. Strażnikowa Potocka postarała się, iż ów domek należycie urządono; zamieszkały w nim sakramentki i córki pani Potockiej.

Tymczasem położenie zakonnice, pozostałych w Warszawie, stawało się coraz cięższe, a groziło niebezpieczeństwo, iż z nastaniem wiosny 1709 r. mór wybuchnie z nową siłą. Wobec tego za zachętą pani Potockiej m. d'Auvergne napisała do Warszawy, aby zakonnice wraz z o. Bellavitim przyjechały do Przemysła. Zima w roku 1708 na 1709 była bardzo ciężka. D. 13 marca 1709 sankami wyruszone w drogę — nielatwo było przodość się przez zaspę śniegu; co gorsza zmylono drogę i niewiele brakowało, żeby się nie dostano w ręce jakichś lotrów. Na koszt podróży lożył o. Bellavity, a te były znaczne, bo 12 zakonnice wraz ze swym spowiednikiem opuściło Warszawę (matki: Magnicourt, Petitot, Morin, Clausier, Paulmier, Demas, Darly, Lega, Lombard, Faguet i konwerska Bendon). — W Warszawie pozostały matki: Brenot, Poutaubert, Feuve i dwie Polki konwerski: Bidzińska i Kamińska. Te się już wychorowały i nie chciały wyjechać z klasztoru, choć je do tego usilnie namawiano.

D. 24 marca 1709 r. o. Bellavity osobiście zawiadomił m. d'Auvergne o przybyciu oczekiwanych zakonnice — iż są już po drugiej stronie Sanu. Szło

o przeprowadzenie ich przez rzekę, co było połączone z pewnym niebezpieczeństwem, bo z powodu odwilży lód się już kruszył. — Przybyłe zamieszkały w domku, przyległym do poprzednio wymienionego, który dla tylu zakonnice był zbyt mały. I oficjalnie i kanonicznie okazali sakramentkom wiele życzliwości i chcieli je umieścić w jednym z domów kapitulnych. Podziękowały sądząc, iż niedługo w Przemysłu pozostaną.

Tymczasem m. d'Auvergne ciężko zachorowała, tak iż jej stan był bardzo groźny. Uzdrowienie jej temu przypisywano, iż wszystkie zakonnice gorąco ją polecały M. Bożej przed Jej figurą, którą, jak wierzą, św. Jacek uratował przed Tatarami. Okres, o którym mówimy, był dla Polski bardzo nieszczęśliwy — przeżywała wojnę domową. Króla Stanisława Leszczyńskiego popierał Karol XII, król szwedzki, a Augusta II Piotr Wielki. Ich wojska zalewały kraj — grabież było bez liku.

Jeszcze przed przyjazdem sakramentek do Przemysła byli już tam Szwedzi. Pewnej nocy nadjechał nowy ich oddział i chciał zająć dom, zamieszkały przez sakramentki. Skoro się jednak dowiedzieli, iż w tym domu są zakonnice francuskie, dla których ich generalowie mieli wielki szacunek z czasów pobytu wojsk szwedzkich w Warszawie, uprzejmie je przeprosili za wyrządzoną im przykrość. Przydało się to i benedyktynkom przemyskim. Gdy Szwedzi przybyli do ich klasztoru dla ściągnięcia kontrybucji, skoro zobaczono je w czarnych habitach, jeden z nich odezwał się do swych towarzyszy: „Co robicie, przecież to są zakonnice francuskie!” I benedyktyнки z opresji wyszły cało.

Rozesła się wieść, iż Szwedzi chcą złupić miasto. Dominikanki zwróciły się do sakramentek o pożyczanie im habitów. Miały nadzieję, iż to je uratuje, gdy mieć je będą za francuskie sakramentki.

Dwóch Francuzów, służących w wojsku szwedzkim, za popelnioną przez nich ciężką wina, zostało skazanych na karę śmierci. Na ich błaganie m. d'Auvergne zwróciła się do władz szwedzkich z prośbą o ulaskawienie winnych. Jej prośbę uwzględniono. — Przed opuszczeniem Przemysła Szwedzi pożegnali sakramentki i pozostawili im znaczną ilość siana i owsa.

Pomimo, iż stan zdrowia m. d'Auvergne znacznie się poprawił, była jednak bardzo osłabiona, a że klimat Przemysła jej nie odpowiadał, wraz z matką Antoniną Grotusówną wyjechała do Jarosławia. Tam zaraz je do siebie zaprosiła wojewodzina kijowska Wiktoria z Leszczyńskich Józefowa Potocka. Chciała, aby u niej zamieszkały. Nie zgodziły się na to, chcąc zamieszkać u benedyktynek. U nich spotkały księżną Annę Dolską, którą znały jeszcze w Warszawie, jako bardzo dla nich życzliwą. Ucieszona, oświadczyła przybyłym, iż od dawna zamierzała ufundować sakramentkom klasztor we Lwowie i oddać im w tym celu swój pałac, jaki tam miała, i wyłożyć znaczną sumę na tę fundację. Na razie było to niewykonalne, gdyż księżna należała do stronnictwa, popierającego króla Leszczyńskiego, i groziło jej poważnie niebezpieczeństwo ze strony jego przeciwników, tak iż nawet w Jarosławiu nie czuła się bezpieczną. Nie mogąc na razie sakramentkom inaczej się przysłużyć, poradziła matce d'Auvergne, aby ze wszystkimi swymi zakoniczkami wyjechała do Komarna, który to majątek do niej należał. — Skorzystano z dobrego serca księżnej i d. 1 czerwca 1709 r. wszystkie sakramentki z córkami strażnikowej koronnej i o. Bellavitim wyruszyły z Przemysła w drogę.

W Komarnie otoczono przybyłe jak najstarszą opieką, stosując się do rozkazu księżnej, aby z nimi tak się obchodzono, jakby szło o nią. Warunki, w jakich zakonnice się znalazły, były takie, iż zmęczonym tyłu przeciwnościami, zdawało się, iż znalazły się w ziemskim raju. Niedługo jednak zażywały tego szczęścia. Nadeszła wiadomość, iż wojska Piotra Wielkiego zbliżają się do Komarna dla wybrania kontrybucji. Na wieść o tym Feliks Potocki, hetman wielki koronny, zaniepokojony o los swych krewnych, panienek Potockich, napisał do m. d'Auvergne, aby wobec zbliżenia się wojsk nieprzyjacielskich, w których nie brakło Tatarów i Kalmuków, wraz z innymi wyje-

chała do Lwowa i zapewnił, iż otoczy je tam swoją opieką. Zaznaczył, iż w przeciwnym razie nie odpowiada za to, co się z nimi stać może.

Przybyły do Lwowa 13 czerwca 1709 r. Zrazu znalazły przytułek w klasztorze benedyktynek. Ich księżniczka Helena Kazanowska, siostrzenica zmarłego hetmana Stanisława Jabłonowskiego, przyjęła je bardzo serdecznie. Po pewnym czasie zapagnęła zrzec się swej godności i zostać sakramentką i w tym celu starała się o potrzebne zezwolenie w Rzymie, jednakże bez skutku. Przez czas krótki sakramentki mieszkały w drewnianym domku, należącym do księżniczki Dolskiej, a wreszcie Aleksander Potocki, wojewoda smoleński, stryj matki Kazimiery Potockiej, postarał się o to, iż zamieszkały w pałacu wojewody kijowskiego, Józefa Potockiego. Oddano im kilka panienek na wychowanie.

Tymczasem myśl o założeniu nowej fundacji, we Lwowie, krystalizowała się coraz bardziej. Nie tylko ludzie obcy do doradzali, również matki Petitot, Morin, Darly, Lombard, Potocka i konwerska Beudon oświadczyły, iż są gotowe pozostać we Lwowie. Matka d'Auvergne postanowiła zrobić to samo. Pozostałe zakonnice wraz z o. Bellavitem d. 24 sierpnia 1709 r. wyjechały do Warszawy.

V. LISTY M. MECHTYLDY

M. Mechtylda głęboko odczuwała rozstanie się z gromadką swych zakonnice, które wysłała na fundację do Polski. Opuścili Paryż 23 sierpnia 1687 r., a już następnego dnia do nich pisała, zachęcając je do całkowitego oddania się Bogu i do wzajemnej miłości³. Zachowało się 39 listów m. Mechtyldy, jakie w latach 1687—1697 pisała do ukochanych swych córek w Warszawie, i 5 do królowej Marii Kazimiery. Z tych 15 pozostało w Polsce, inne zaś sakramentki, wracając do Francji, zabrały z sobą i przechowywane są w Paryżu⁴, czy to w oryginałach, czy też w kopiach⁵.

Przybywszy do Warszawy, sakramentki-Francuzki znalazły się w niełatwych warunkach, oddalone od ojczyzny, nie znając języka kraju, do którego przybyły, napotykając różne trudności, nieodłączne od zapoczątkowania nowej fundacji, miały sporo powodów do upadania na duchu i potrzebowały często powtarzanej zachęty do wytrwania na nowej placówce. M. Mechtylda w swych listach dodawała im odwagi i tak np. pisała:

Les oeuvres de Dieu, parailles à celle que vous êtes allées faire, ne s'enfantent que par la croix. Je me suis bien attendue que vous auriez beaucoup à sacrifier ... Je vous conjure de relever un peu votre courage, c'est dans cette rencontre que vous donnez à N. S. de marques de votre amour ... Ne doutez pas que le démon ne jettera de grand dégoût dans vos coeurs pour vous decourager et vous faire perdre la mérite de tant des fatigues et détruire l'oeuvre de Dieu dans sa naissance. J'espère que N. S. et Sa très Ste Mère vous donneront des forces et du courage pour achever ce que votre zèle et votre amour pour notre adorable Mystère vous a fait commencer ... (23 XI 1687).

W liście z d. 31 XII 1687 m. Mechtylda pisze m. in., iż jest pewna, że klasztor warszawski dużo się przyczyni do chwały Bożej. O ataku apoplektycz-

³ *Hervin, Vie*, 668, 669.

⁴ *Paris V*, 33 rue Lhomond.

⁵ Ilość listów m. Mechtyldy, jakie zachowały się do naszych czasów, przekracza 10.000 (cfr. *Priez sans cesse*, Paris 1953 s. 46). W tym rozdziale są omówione tylko te listy, które pozostały w Polsce.

nym, który ją postawił na kraju grobu, donosi w liście z d. 12 II 1688 i zachęca swe duchowne córki do ufności, iż królowa, która sprowadziła je do Warszawy, nie omissa i dalej opiekować się nimi:

Tout ce que je désire c'est la conservation du Roi et de la Reine; avec cela tout le reste ira bien. Je n'ai regardé en cette établissement que la gloire de N. S. Il l'a voulu et je me suis soumise à Son adorable volonté.

List z d. 1 III 1688, w którym m. Mechtylda wyraża swą cześć i wdzięczność dla królowej, jest również wielkim wezwaniem do warszawskich sakramentek, aby się niczym nie zrażały.

„Soyez, pisze do nich —

je vous supplie, bien cordiales les unes avec les autres, afin que votre union attire les misericordes du Ciel sur votre établissement. Prenez courage. Vous êtes en état de devenir toutes de grandes saintes. Vous avez besoin de vous entraimer. Vous n'avez de société qu'avec vous toutes ensemble. Vous n'avez nulle consolation quand la Reine n'est pas à Varsovie. Il est vrai que vous êtes bien denuées; je le comprend bien. Les privations sont très grandes et comme vous n'avez point de créatures vous êtes obligées de chercher et de vous tenir près du Créateur, qui recompensera éternellement les sacrifices que vous faites pour Sa gloire au divin Sacrement de l'autel. Encouragez vous à le faire adorer petit à petit. N. S. fera connaitre notre Institut. Il aura soin de vous, puisque vous vous êtes sacrifiées pour Lui, par un abandon admirable”.

Zachęcając swe córki duchowne do zdania się na Opatrzność, m. Mechtylda nie spuszczała jednak z oka i materialnych potrzeb klasztoru. W tymże liście zapytuje o dom, który sakramentki otrzymały, i czy wartości pieniędzy, w jakich otrzymują rentę, odpowiada wartości liwów francuskich.

Co się tyczy listu z d. 8 III 1688, to donosi w nim m. in. o śmierci siostrzenicy królowej, panny de Béthune⁶, i korzysta znowu z tej okazji, aby jak najgorętszymi słowami wypowiedzieć swe uznanie dla królowej, co zresztą wyraziła w swym liście do niej (10 V 1688). M. Mechtyldzie szło również o wzmocnienie chóru zakonnego, na czym i królowej zależało, i donosi (13 V 1688). M. Petigot, przeorzyśy, iż może przysłać dwie zakonnice, trzy postulanki z pięknym głosem i dwie kandydatki na konwerski, ale prosi o jak najprędzkie nadesłanie rozkazów królowej i pieniędzy na podróż, gdyż nie ma środków na pokrycie tych kosztów. Pisała też o tym do m. d'Auvergne (17 V 1688).

Ze królową w tej sprawie zwracała się do m. Mechtyldy, widać to ze słów jej listu do Marii Kazimiery (2 IX 1688):

⁶ Margrabia Franciszek Béthune, mąż Ludwika Marii, najstarszej siostry królowej Marii Kazimiery, w latach 1685—1691 był posłem francuskim w Polsce. Jego siostra, serdeczna przyjaciółka m. Mechtyldy, była księżnią benedyktynek w Beaumont. Ona również pośredniczyła w sprawie fundacji sakramentek w Warszawie. Dwie córki margrabiego wyszły za mąż w Polsce: Maria za Kazimierza Radziwiłła, a następnie za Aleksandra Sapiechę — druga, Joanna, za Stanisława Jabłonowskiego. Ta bardzo się przyczyniła do fundacji sakramentek we Lwowie. Zyciowość królowej i tym się tłumaczy, iż młodszą jej siostrą, Marią Franciszką, ok. 1684 wstąpiła do sakramentek w Bourges.

„Suivant les ordres que Votre Majesté me fit la grace de me donner par l'avant dernière lettre qu'il Lui plut m'honorer j'ai cherché des filles qui puissent secourir les religieuses que Votre piété, Madame, a établie dans leur besoin tant pour le chant du choeur que pour l'adoration perpetuelle” ...

W r. 1696 zgłosiła się na siostrę chórową Katarzyna Potocka, kasztelanica kamieniecka. Ta jeszcze jako postulanka otrzymała od m. Mechtyldy poniższy list (zapewne jako odpowiedź na list do niej skierowany):

A Mademoiselle Mademoiselle C. Potoska (sic) aux Bénédictines du St. Sacrement de Varsovie.

Mademoiselle.

Vous me donnez une sensible consolation d'apprendre les effets de la grâce dans votre cher coeur lui donnant la force et le courage de s'immoler à notre Seigneur comme une victime de son pur amour. C'est une faveur du Ciel de plus signalée et que vous doit donner une solide confiance que vous êtes honorée du sacré caractère des élus du Seigneur. Et ce qui vous doit confirmer dans une telle espérance c'est que vous devenez non seulement fille de l'Institut, mais une fille bien chérie de la très Immaculée Mère de notre divin Seigneur Jésus Christ, mais d'une manière si intime et si avantageuse pour vous que vous en devez concevoir une joie toute divine parceque vous avez une Supérieure qui est toute puissante au Ciel et en la terre, qui vous donnera toutes les grâces et bénédictions que vous avez besoin pour devenir une grande sainte.

Je vous conjure d'y avoir une parfaite confiance et de prier quelque fois pour moi qui serai toute ma vie en son amour votre fidèle amie et servante. Je la prie qu'Elle vous fasse concevoir la grande grâce de votre vocation et vous donne la fidélité pour la remplir. J'aurais bien dessein de vous en dire davantage, très chère et agréable fille, mais je ne pus prendre le temps de contenter mon affection à vous marquer les sentimens de mon coeur et combien je me sens obligée à notre Seigneur de vous avoir prevenue de ses bénédictions. Je Lui demande pour vous la grâce de persévérer et qu'Il vous consume un jour de son pur amour. Obligez moi de saeur tendrement Mademoiselles, vos chères compagnes. Je leur souhaite le même bonheur qu'à vous et d'être bien persuadée que c'est du plus sincère de mon coeur, ma très chère fille, que je suis en Jésus et Sa très sainte Mère votre très humble et très fidèle servante.

S. M. du St. Sacrement p[rieure] ind[igne].

Ce 10 Mai 1696.

Ostatni dochowany list, jaki m. Mechtylda napisała do Warszawy, do nowoobranej przeoryszy m. d'Auvergne na datę 27 IX 1697. W nim doniosła o spaleniu się klasztoru sakramentek w Nancy. Nieszczęście przypisywała swoim winom. Bóg dopuścił na tamtejsze siostry krzyż, na który ona zaśluzyla.

VI. PISMA DOTYCZĄCE POBYTU KSIĘŻNICZKI LUDWIKI DE CONDÉ W KLASZTORZE SAKRAMENTEK W WARSZAWIE

Bibliografia

(*Vie de Louise-Adelaide de Bourbon Condé*, t. II. Lettres, t. III Oeuvres. Paris 1843.
Rabory, *La vie de Louise de Bourbon princesse de Condé*, Solesmes 1888.
Condé Louise-Adelaide, Correspondance... Paris 1889.
Kraushar, *Bourboni na wygnaniu w Mitawie i w Warszawie*, Warszawa 1889).

Archiwum warszawskich sakramentek (nr 1—17)

1. Benedyktynka francuska Róża de la Rozière, przebywająca w Nieświeżu, dopytuje się o szczegóły życia zakonnego sakramentek ze względu na swą przyjaciółkę, której nazwiska na razie nie może wymienić. 5 X 1800 (franc.).
(M. Róża, w świecie Maria Genowefa de la Rozière, przyjaciółka i towarzyska Ludwika Condé w r. 1817 wstąpiła do sakramentek w Paryżu).
2. Księżniczka Ludwika de Condé przebywająca w Nieświeżu, a pragnąca dla załatwienia spraw zatrzymać się w Warszawie, prosi o pozwolenie zamieszkania w klasztorze. 12 IV 1801. (franc.).
3. Księżniczka donosi, że czeka na paszporty z Petersburga, wskutek czego musi opóźnić swój przyjazd. 3 V 1801 (franc.).
4. Kamera Pruska w Warszawie. Pozwolenie dla księżniczki i m. Róży na przebywanie u sakramentek. 28 VIII 1801 (niem.).
5. Notatka, zastępująca metrykę: L. A. de Bourbon, urodzona w Paryżu 5 paźdz. 1757 r., córka księcia Ludwika Józefa de Bourbon Condé i Karoliny de Rohan, księżniczki de Soubize etc (franc.).
6. Protokół egzaminu księżniczki przed obłóczynami 11 IX 1801. (lac.).
7. Pruskie Prezydium Policji w Warszawie wzywa klasztor, aby niezwłocznie je zawiadomić, w jakim charakterze przebywają u księżniczki trapistki S. Melania i S. Maura, przybyłe z Torunia. 22 I 1802 (niem.).
8. Kopia umowy księżniczki z klasztorem w sprawie m. Róży. (franc.).
9. Umowa w sprawie Eleonory Dąbkowskiej, którą księżniczka się zajmowała przed wstąpieniem do klasztoru 1. VIII 1802. (franc.). (Księżniczka, będąc w Nieświeżu, zaopiekowała się czteroletnią córeczką zubożałych rodziców, Eleonorą Dąbkowską. Zabrała ją do Warszawy, Anglii i Francji i na krótko przed zgonem wydała ją za hr. de Gouvello. — Rabory 297, 422).
10. Umowa w sprawie matki Róży benedyktyнки. 4 IX 1802 (franc.).
11. Protokół egzaminu księżniczki przed profesją. 6 IX 1802 (franc.).
12. Karta ślubów s. Marii Józefy od Miłosierdzia Bożego. 21 IX 1802. (faksymile Rabory, 320—321).
13. List od zakonnicy z Anglii do matki Róży 12 XI 1803.
14. List S. M. Józefy do ks. Adama Prażmowskiego, administratora biskupstwa warszawskiego, w którym pisze o swym zamiarze przeniesienia się do klasztoru w Anglii, oraz że napisała już o tym do króla pruskiego. 18 III 1805 (franc.).
15. List s. Józefy, przebywającej w klasztorze benedyktynek w Bodney-Hall w Anglii. 10 VII 1805 (franc.).
16. List s. Józefy z Bodney-Hall, w którym mówi, że ona i matka Róża gorąco kochają adorację. 30 V 1806 (franc.).

17. Kopia listu s. Józefy do ks. Prażmowskiego, w którym bardzo serdecznie dopytuje się o klasztor warszawski, o którego los jest niespokojna. 11 III 1808 (franc.).

Wszystkie wyżej wymienione pisma splonęły. Zachowały się ich kopie w klasztorze sakramentek w Paryżu (z wyjątkiem nr 4, 6, 7, 11) i kopie z nich wróciły do Warszawy — „Correspondance de la Princesse Louise de Condé” wyżej wymienionych listów nie podaje, zamieszcza natomiast liczne listy, jakie księżniczka pisała z Warszawy do swego ojca (15) i brata (9).

UZUPEŁNIENIE DO POWYŻSZEGO

1. List cesarza Aleksandra I do księżniczki. Zgadza się na jej zamiar przeniesienia się z granic Rosji do Warszawy. — St. Petersburg 30 III 1801. — Lettres, nr 45, Filochowski, s. 36—37.
2. Fryderyk Wilhelm, król pruski, przesyła księżniczce wyrazy przychylności. Charlottenburg 2 VII 1801. — Lettres, nr 47, Filochowski, 37.
3. Królowa pruska Luiza do księżniczki 14 VIII 1801. — Lettres, nr 48.
4. Fryderyk Wilhelm zawiadamia, iż zezwolił księżniczce i m. Róży na pobyt w Warszawie, dokąd przybyły 18 VI 1801, 28 VIII 1801. — Vie, s. 142.
5. Oblóczyny księżniczki 20 IX 1801. Tekst mowy Miaskowskiego, biskupa warsz., po franc. — Vie, s. 149—151.
6. Księżniczka prosi papieża Piusa VII, aby ją uznał za pozbawioną głosu aktywnego i pasywnego i zdyspensował ją od wyższych urzędów w Zakonie. — Odpowiedź przychylna papieża i tekst odnośnego breve z 24 IX 1803. — Vie, s. 161—163.
7. Księżniczka zwróciła się ze swym zamiarem przeniesienia się do innego klasztoru zagranicznego do trzech biskupów francuskich, będących wówczas w Anglii. Ci pismem z d. 12 V 1804 wyrazili zgodę na jej zamiar. — Vie, s. 172—173.
8. Przełożona sakramentek warszawskich m. Ludgarda Wodzińska pismem z d. 29 VI 1804 zezwała s. Józefie, aby dla słusznych, rzeczywiście istniejących przyczyn, starała się o przeniesienie do innego klasztoru. — Vie, s. 175—176.
9. Adam Prażmowski, administrator diecezji warszaw., urzędowo zezwala s. Józefie na przeniesienie się do klasztoru w Anglii d. 12 I 1805. Do powyższego pisma urzędowego dodał Prażmowski list prywatny, z d. 13 I 1805. — Vie, s. 173—174; Kraushar, s. 220.
10. Adam Prażmowski, nie mogąc z powodu choroby z s. Józefą się pożegnać, czyni to listownie. Załącza list polecający do brygidek w Gdańsku, w których księżniczka chwilowo miała się zatrzymać. Z Gdańska wyjechała okrętem do Anglii 7 VI 1805. — Vie, s. 174—175.

*
* *

Zaraz po ukończeniu wojny sakramentki z wielką energią zabrały się do odbudowy swej świątyni według dawnego wzoru (*Kościół Warszawy w odbudowie*, Warszawa 1958, s. 16).

MATERIAŁY DO BIOGRAFII KS. BISKUPA STANISŁAWA RESPONDA

Zebral i opracował Stanisław Respond

ŻYCIORYS¹

Ks. Biskup Dr Stanisław Respond urodził się dnia 31 VIII 1877 r. w Liszkach, pow. Kraków jako syn chłopski. W latach 70-tych ubiegłego wieku galicyjska, podkrakowska wieś Liszki była taką samą ulicówką jak inne. Wzdłuż gościńca ciągnęły się domy, przeważnie słomą kryte. Gościniec prowadził od Krakowa przez Przegorzalę, Bielany, Kryspinów i Budzyń. Odległość od miasta wynosiła około 14 km. Dalej przez Kaszów, Alwernię i Chrzanów wiodła wyboista droga na Śląsk.

Kościół parafialny murowany na miejscu dawnego drewnianego obsługiwał okoliczne wsie w promieniu kilku kilometrów położone: Kaszów, Nową Wieś, Rączną, Jeziorzany, Piekary, Budzyń i Kryspinów. Ongiś przed wiekami była tu jedynie kapliczka przynależna do parafii tyńieckiej.

Gleba jest żyzna, ale grunt jest rozdrobniony, gdyż słaby był ruch migracyjny. Związki matrymonialne z reguły były „wsiowe”, rzadziej mieszane z okolicą. Nie rozeźna się dlatego podług nazwisk stale powtarzających się Kowalików, Rospondów, Steczków, Wąsików, tj. najbardziej typowych i zasiedziały nazwisk lisieckich. Jedynie przy pomocy przezwisk: Kutwa, Basista, Stachura, Szopa, można wyróżnić mieszkańców. Przybyszów łatwo można rozpoznać dzięki odrębności i rzadkości ich nazwisk: Wyroba, Moczurad, Malaszek, Szponder. Rozwinął się tu dość wydawnie chałupniczy „przemysł” w postaci masarstwa i piekarstwa. Kielbasa lisiecka była przed wojną produktem eksportowym nie tylko do Krakowa, ale i dalej: „Kukiolki” lisieckie i „koloce” jak słońce okrągłe, z bardzo żółtym krążkiem w środku rozwożono na jarmarku okolicznych miejscowości: Skawina, Krzeszowice, Czernichów. A zwłaszcza na odpusty w Bielanych i w Tyńcu.

¹ Życiorys ten opracowano szczegółowiej na podstawie faktów zebranych przez rodzinę z czasów dzieciństwa, oraz rzutowano te dane na tło środowiska rodzinnego i wiejskiego.